

1951

η φύση

ΤΕΥΧΟΣ 111

ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ / ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2005

ΦΥΣΗ ♦ ΓΝΩΣΗ ♦ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

1951

Η Φ Υ Σ Η

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

ΝΙΚΗΣ 20, 105 57 ΑΘΗΝΑ - ΤΗΛ.: 210-3224944, 210-3314563,
FAX: 210-3225285 - E-mail: hspn@hol.gr - Ιστοθέση: www.eepf.gr

Τεύχος 111

ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ / ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2005

Κωδικός 4064

ΔΙΟΙΚΗΣΗ

Η ΕΕΠΦ διοικείται από δεκαμελές συμβούλιο που εκλέγεται από τα μέλη της.

Πρόεδρος

Γιώργος Σφήκας

Αντιπρόεδρος

Μαρία Ρουσσομουστακάκη

Γεν. Γραμματέας

Μάκης Απέργης

Αναπλ. Γεν. Γραμματέας

Λεωνίδας Κόλλας

Ταμίας

Γιάννης Χατζηνικολαΐδης

Έφορος Εκδηλώσεων

Ντόναλντ Μάθιους

Μέλη

Μαρτίνος Γκαϊτίλιχ, Αγγελική Παπαδοπούλου,
Σταμάτης Σκαμπαρδώνης, Τίμος Χαραλαμπίδης

Επίτιμος Πρόεδρος

Πέτρος Μπρούσαλης

Συντακτική Επιτροπή

Μυρτώ Απέργη, Μάκης Απέργης, Μαρτίνος
Γκαϊτίλιχ, Λεωνίδας Κόλλας, Ντόναλντ Μάθιους,
Πέτρος Μπρούσαλης, Μαρία Ρουσσομουστακάκη,
Γιώργος Σφήκας

Εκδότης - Υπεύθυνος ύλης: Γιώργος Σφήκας,
Βουλιαγμένης 156, Δάφνη

*Τα ενυπόγραφα άρθρα αντιπροσωπεύουν τις
απόψεις των συγγραφέων και όχι αναγκαστικά
της Εταιρίας.*

Καλλιτεχνική επιμέλεια - σελιδοποίηση

Γιώργος Σφήκας - Μυρτώ Απέργη

Επιμέλεια προεκτύπωσης - εκτύπωσης

Άρης Βιδάλης

Τυπογραφείο

ΦΩΤΟΛΙΟ ΤΥΡΙΚΟΝ Α.Ε.

Τιμή Τεύχους 3 ΕΥΡΩ

Στα μέλη διανέμεται δωρεάν.

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ: ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ
ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ, Νίκης 20, 105 57 Αθήνα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Αλλαγή υπευθύνου ύλης	3
Περιοχή Πύλου	4
Το Εθνικό Πάρκο Σχινιά Μαραθώνα	6
Αυτοφυείς ορχιδέες των Κυθήρων	8
Νέο είδος ανθρώπου στην Ινδονησία	10
Πρωτοβουλία SAVE	11
Τα αειθαλή Πλατάνια της Κρήτης	12
Βιβλιοπαρουσίαση	14
Μνημεία της φύσης	15
Οι εκδρομές της εταιρίας μας	16
Νέα της Ελληνικής Χλωρίδας	17
Περιβαλλοντικές Παρεμβάσεις	18
Παρουσίαση σχολικών δραστηριοτήτων	19
Η ενδημική πέστροφα των Πρεσπών	20
Η επίθεση των ξενικών	21
Κινητά τηλέφωνα	22
Τα φυτά της οικογένειας Κομβολβουλίδες	23
Θαλασσοσητός (<i>Haliaeetus albicila</i>)	29
Βράβευση της Εταιρίας μας	29
Ειδήσεις - Σχόλια	30
«Γαλάζιες Σημείες»	32
Προβλήματα στον Εθνικό Δρυμό Πάρνηθας	33
«Πράσινες Γωνίες της Γειτονιάς μου»	34
«Οικολογικά Σχολεία»	35
«Φύση χωρίς Σκουπίδια»	36
«Νέοι Δημοσιογράφοι για το Περιβάλλον»	37
«Μαθαίνω για τα Δάση»	38
Βρωμοκούναβα & αγριοκούνελα στη Λήμνο	39
Νέο είδος караβίδας στο σπήλαιο Μααρά της Δράμας	40
Ψάχνοντας τα ερπετά της Κω	41
Ένα δέντρο μια φορά στην πράσινη γωνιά	43

*Εξώφυλλο: Η φθινοπωρινή πεταλούδα
Δαναός ο Χρυσίππος*

Φωτ.: Γ. Σφήκας

*Cover: The automnale butterfly
Danaus chrysipus*

Photo by: G. Sfikas

Η Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης έχει ως αποστολή της να ενημερώνει και να ευαισθητοποιεί, τόσο τους Έλληνες όσο και αυτούς που αγαπούν την Ελλάδα, για την φυσική κληρονομιά της χώρας μας και να δραστηριοποιείται για την προστασία της.

Αλλαγή υπευθύνου ύλης

Αγαπητοί φίλοι και μέλη της Εταιρίας μας,

Έχουν περάσει τριάντα ολόκληρα χρόνια από τότε που σχετικά νέος φυσιοδίφης και ζωγράφος της φύσης, πήρα το θάρρος να έλθω στα γραφεία μας και να ζητήσω από το αείμνηστο Βύρωνα Αντίπα να γίνω μέλος.

Από τα πρώτα κιόλας τεύχη του περιοδικού μας άρχισα να αρθρογραφώ τακτικά ή να προσφέρω σκίτσα και φωτογραφίες μου, ενώ μετά το 1987 έγινα μέλος της Συντακτικής Επιτροπής. Λίγο αργότερα, το 1992, ορίσθηκα υπεύθυνος ύλης, θέση που διατήρησα χωρίς διακοπή μέχρι σήμερα, επί δεκατρία ολόκληρα χρόνια. Όμως όλα στη ζωή έχουν κάποια αρχή και κάποιο τέλος και επειδή πιστεύω ότι η παραμονή επί πολλά χρόνια στην ίδια θέση καταργεί ουσιαστικά την έννοια της Δημοκρατίας, αποφάσισα ότι ήλθε η

ώρα να αποσυρθώ από την θέση του υπεύθυνου ύλης, παραμένοντας απλό μέλος της Συντακτικής Επιτροπής.

Σύμφωνα με όσα αποφασίσθηκαν στο Διοικητικό Συμβούλιο, τη θέση του υπεύθυνου ύλης του περιοδικού μας αναλαμβάνει ο καθ' όλα άξιος φίλος και συνεργάτης Μάκης Απέργης, που ασφαλώς είναι σε θέση, ίσως και καλύτερα από εμένα, να ανταπεξέλθει στα νέα αυτά καθήκοντα.

Εγώ, φυσικά, δεν θα πάψω να προσφέρω τη βοήθειά μου στο περιοδικό μας, με άρθρα και άλλες εργασίες, ελπίζοντας πάντα πως κάποτε θα βγαίνει πιο πλούσιο σε σελίδες και ύλη και όλο έγχρωμο.

Με φιλικούς χαιρετισμούς

Γιώργος Σφήκας

Ευχαριστούμε θερμά το Ίδρυμα Μποδοσάκη για την ευγενή χορηγία του προς την Εταιρία μας, που συμβάλλει στην έκδοση του περιοδικού "Η Φύση".

Περιοχή Πύλου

της Μυρτώς Απέργης

Η περιοχή της Πύλου προσφέρεται για επίσκεψη όλες τις εποχές του χρόνου. Η ίδια η πόλη είναι γραφική και αμφιθεατρικά κτισμένη πάνω από το λιμάνι και την κεντρική πλατεία, που φέρει το όνομα των τριών ναυάρχων των Μεγάλων Δυνάμεων, οι οποίες, κατά τη γνωστή ναυμαχία του 1827, με τη νίκη τους επί του Τουρκο-αιγυπτιακού στόλου, έκριναν την έκβαση της Επανάστασης. Ο όρμος του Ναυαρίνου είναι ένα από τα μεγαλύτερα φυσικά λιμάνια της Μεσογείου και προστατεύεται από τη νήσο Σφακτηρία.

Το καλοδιατηρημένο Νιόκαστρο, κτισμένο από τους Τούρκους, βρίσκεται νοτίως του οικισμού της Πύλου, ενώ βορείως της Σφακτηρίας δεσπόζει το Ενετικό κάστρο του Ναυαρίνου (Παλαιόκαστρο). Εξ άλλου, το μυκηναϊκό ανάκτορο του Νέστορα, στην ομηρική Πύλο, δεν απέχει πολύ, προσδίδοντας ιδιαίτερο ενδιαφέρον στους αρχαιόφιλους.

Τοπία με ελιές -πολλές αιωνόβιες - και αμπέλια. Την άνοιξη φύεται κοντά στην πόλη η σπάνια και

Μ. Απέργης

Η *Fritillaria conica* τον Μάρτιο.

ενδημική κίτρινη φριτιλλάρια της περιοχής (*Fritillaria conica*), ενώ ορισμένες κοντινές παραλίες είναι τόποι ωτοκίας της θαλάσσιας χελώνας (*Caretta caretta*).

Το βόρειο μέρος του κόλπου της Πύλου ορίζεται από μια αμμώδη λουρονησίδα που χωρίζει

τη λιμνοθάλασσα της Πάλοβας από τη θάλασσα, καταλήγοντας στη χερσόνησο του Παλαιοκάστρου, απ' όπου βλέπεις την περίφημη «στρογγυλή» παραλία της Βοϊδοκοιλιάς. Ο υγρότοπος, το χειμώνα, φιλοξενεί πληθώρα μεταναστευτικών πουλιών, αλλά το Σεπτέμβριο έχουν ξεμείνει μόνον ελάχιστοι ερωδιοί, που βόσκουν ανάμεσα στους αλμυρόβαλτους και τα καλάμια.

Την εποχή αυτή, το ενδιαφέρον του φυσιολάτρη στρέφεται στις ακτές. Αμμοθίνες με κέδρους και θαλασσόκρινους θα συναντήσει στις αμμουδερές παραλίες του Πετροχωριού και του Ρωμανού, καθώς και περιεργούς σχηματισμούς βράχων που απλώνονται και μέσα στη θάλασσα, θυμίζοντας κοραλλιογενείς υφάλους, με τρύπες, στοές, καμάρες και υποβρύχιες κοιλάδες, τέλεια καταφύγια για χρωματιστά πετρόψαρα, καλογρίτσες, πράσινους ή πολύχρωμους γύλους, σκάρους, μεγάλα χταπόδια και απειλητικές σμέρνες. Τρόπαιο από το βυθό, σαν γυαλιστερά νομίσματα, κάμποσα «αυτάκια της θάλασσας» (*Haliotis lamellosa*). Στα πιο βαθιά, πάνω από λιβάδια ποσειδωνίας, παρελαύνουν ατέλειωτα κοπάδια από αναρίθμητες σάλπες, κέφαλους, μεγάλου μεγέθους σαργούς και ζαργάνες. Το μεγαλύτερο κοπάδι, καμιά χιλιάδα μουρμούρες, συναντήσαμε κολυμπώντας μέσα στη Βοϊδοκοιλιά, μετέωρες, στο ίδιο σημείο, δύο διαδοχικές μέρες.

Αρχές φθινοπώρου, σ' αυτή τη κυκλική αμμουδιά, συναντάς ακόμη αρκετούς λουομένους, αλλά το δειλινό όλα ησυχάζουν και μένεις μόνος στο μαγευτικό τοπίο. Η σελήνη από πάνω, λευκή άμμος, θίνες, θαλασσόκεδροι και σχίνα. Σ' αυτά τα θαμνοειδή φυτά και στα καλάμια προς τη λιμνοθάλασσα, διαβίει ο σπάνιος αφρι-

Οι αμμοθίνες στη Βοϊδοκοιλιά και το κάστρο του Ναυαρίνου

Μ. Απέργης

κανικός χαμαιλέον (*Chamaeleo africanus*), το μόνο σημείο όπου το περίεργο αυτό ερπετό υπάρχει στην Ευρώπη. Το πρωί, οι χαμαιλέοντες χάνονται με την τέλεια παραλλαγή - το χρώμα τους κυμαίνεται από ανοιχτοπράσινο μέχρι σκούρο καφέ - αλλά στο σκοτάδι, με λίγη τύχη, μπορείς να τους εντοπίσεις με φακό. Με πληθυσμό που κυμαίνεται γύρω στα 400 άτομα, ο χαμαιλέον κινδυνεύει από αρπακτικά, κουνάβια, νυφίτσες, γάτες, αλεπούδες κλπ, αλλά κυρίως από τον άνθρωπο. Βραδυκίνητα, καθώς είναι, τα ζώα αυτά, πέφτουν συχνά θύματα των τροχών την εποχή του ζευγαρώματος (Ιούλιο-Σεπτέμβριο). Επι πλέον, μερικοί ασυνείδητοι πουλούν τα σπάνια ερπετά ως κατοικίδια.

Ο χαμαιλέον, μεγέθους 12-17 εκ. για το σώμα και 12-20 εκ. για την ουρά, ζει περί τα δύο έτη. Είναι δενρόβιος, τρέφεται με έντομα και το χειμώνα πέφτει συνήθως σε νάρκη. Γεννά το φθινόπωρο στην άμμο μέχρι 50 αυγά. Οι φωλιές είναι εξαιρετικά ευάλωτες, λόγω

Μ. Αιτέρης

Ένας χαμαιλέον (*Chamaeleo africanus*) πάνω σε κλαδιά ευκαλύπτου.

της ανεξέλεγκτης στάθμευσης των αυτοκινήτων και της ελεύθερης κατασκήνωσης, που υποτίθεται ότι απαγορεύεται.

Στο χωριό της Γιάλοβας η Ορνιθολογική Εταιρία έχει στήσει

ένα περίπτερο με πλούσιο πληροφοριακό υλικό, που ελπίζουμε ότι θα συμβάλει στην προστασία της ευαίσθητης αυτής περιοχής, που έχει ενταχθεί στο Δίκτυο Natura 2000.

Πανοραμική θέα από το κάστρο του Ναυαρίνου. Διακρίνεται ο όρμος της Βοϊδοκοιλιάς, η λιμνοθάλασσα της Γιάλοβας και στο βάθος αριστερά η παραλία του Ρωμανού.

Μ. Αιτέρης

Το Εθνικό Πάρκο Σχινιά Μαραθώνα

του Αλέξη Χατζημπίρου

Η περιοχή του Σχινιά βρίσκεται στα ανατολικά του Μαραθώνα και νότια του Κάτω Σουλίου. Πρόκειται για μια περιοχή ιδιαίτερα γνωστή που αποτελεί δημοφιλή προορισμό κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Τον Ιούλιο του 2000 η περιοχή του Σχινιά Μαραθώνα Αττικής χαρακτηρίστηκε Εθνικό Πάρκο και εντάχθηκε στο εθνικό δίκτυο NATURA 2000 ενώ είχε προηγηθεί η ένταξή του στα συστήματα CORINE και Τοπίων Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους.

Το Εθνικό Πάρκο Σχινιά Μαραθώνα είναι ιδιαίτερης οικολογικής σημασίας καθώς φιλοξενεί ένα μοναδικό συνδυασμό δασικών, υδατικών και παράκτιων οικοσυστημάτων, όπως το παραλιακό δάσος πεύκου-κουκουναριάς, ο υγρότοπος, η Μακαρία Πηγή και η χερσόνησος της Κυνοσούρας, ενώ στο ευρύ κοινό είναι περισσότερο γνωστό για την παραλία του Σχινιά και το κωπηλατοδρόμιο.

Με την ένταξη του Πάρκου σε Εθνικά και Ευρωπαϊκά Προγράμματα έχει ξεκινήσει τα τελευταία χρόνια μια προσπάθεια προστασίας, διαχείρισης, διατήρησης και αναβάθμισης της φύσης και του τοπίου του Σχινιά, ως φυσικής κληρονομιάς. Συγκεκριμένα το έργο «Διαχείριση και λειτουργία περιοχής Εθνικού Πάρκου Σχινιά Μαραθώνα» του Επιχειρησιακού Προγράμματος για το Περιβάλλον (Ε.Π.ΠΕΡ) εντάχθηκε το 2003 στο πλαίσιο της πολιτικής και των προτεραιοτήτων του Υ.Π.Ε.Χ.Ω.Δ.Ε. Παράλληλα, εγκρίθηκε από τη Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής το πρόγραμμα LIFE – ENVIRONMENT «Green Marathon» με τίτλο «Προώθηση του Βιώσιμου Τουρισμού σε πολυδιάστατες προστατευόμενες περιοχές». Το Πρόγραμμα LIFE λειτουργεί συμπληρωματικά στο Ε.Π.ΠΕΡ και

ολοκληρώνει το σχέδιο για βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής. Ο όρος «πολυδιάστατη περιοχή» αναφέρεται στο οικολογικό, ιστορικό και αρχαιολογικό ενδιαφέρον που παρουσιάζει, ενώ παράλληλα υπάρχει δυνατότητα για ανάπτυξη αθλητικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων.

Το Πρόγραμμα LIFE - Environment «Green Marathon»

Το πρόγραμμα αυτό ξεκίνησε τον Νοέμβριο του 2004, είναι τριετές και αποσκοπεί στην ελαχιστοποίηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από τον τουρισμό και τις οικονομικές δραστηριότητες στο χώρο του Πάρκου. Σκοπός του είναι η διατήρηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο καθώς και η διασφάλιση της προσαρμοστικότητας σε άτομα μειωμένης κινητικότητας (Α.Μ.Κ) και όρασης.

Οι δράσεις που προβλέπονται από το Πρόγραμμα είναι οι ακόλουθες:

- Εφαρμογή του Συστήματος Οικολογικής Διαχείρισης και Ελέγχου EMAS στο Πάρκο. Σκοπός είναι η μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από τις δραστηριότητες στο χώρο του Πάρκου και η βελτίωση της περιβαλλοντικής του επίδοσης

- Εφαρμογή σχεδίου βιώσιμης διαχείρισης στερεών απορριμμάτων και συστήματος ανακύκλωσης

- Εφαρμογή σχεδίου για τη διαχείριση των μετακινήσεων. Σε αυτό περιλαμβάνεται και η αγορά οχήματος χαμηλών ή μηδενικών εκπομπών ρύπων, που θα μεταφέρει τους επισκέπτες από το χώρο στάθμευσης στο Πάρκο και αντίστροφα.

- Προώθηση της προσαρμοστικότητας των ζωνών υψηλού ενδιαφέροντος του Πάρκου (παραλία, παρατηρητήρια ορνιθοπανίδας) σε ανθρώπους μειωμένης κινητικότητας και όρασης.

- Συνεργασία με εθνικές και ευρωπαϊκές οργανώσεις ανθρώπων μειωμένης κινητικότητας με σκοπό την λήψη συμβουλών και την προώθηση του Πάρκου στην Ελλάδα και το εξωτερικό

- Εκπαίδευση του προσωπικού που παρέχει υπηρεσίες στο Πάρκο

- Ανάδειξη σε ευρωπαϊκό επίπεδο της σχέσης «περιβάλλοντος και προσαρμοστικότητας» και η επιρροή της συμπεριφοράς των επισκεπτών του Πάρκου (1 εκατομμύριο επισκέπτες ετησίως) σε θέματα βιώσιμης ανάπτυξης

- Μεταφορά της εμπειρίας από την υλοποίηση του Προγράμματος σε άλλα Πάρκα, ιδιαίτερα όσον αφορά στην προσαρμοσ-

Μ. Αττίγγης

τητα, τοιμέα στον οποίο το Εθνικό Πάρκο Σχινιά Μαραθώνα θα είναι πρωτοπόρο.

Η πρόταση που υποβλήθηκε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή ήταν από τις λίγες προτάσεις LIFE που εγκρίθηκαν, γιατί περιλάμβανε ορισμένες ιδέες ιδιαίτερα πρωτότυπες. Η πιστοποίηση του Πάρκου κατά EMAS, η εγκατάσταση φορητού ψηφιακού πολυγλωσσικού συστήματος ξενάγησης σχεδιασμένου για άτομα με μειωμένη όραση, η εφαρμογή σχεδίων για τη βιώσιμη διαχείριση των στερεών απορριμμάτων και των μεταφορών, η διάδοση της γνώσης και τεχνογνωσίας που αποκτήθηκε προς όφελος όχι μόνο της τοπικής κοινωνίας αλλά και ολόκληρης της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι θέματα τόσο καινοτόμα που η εφαρμογή τους μπορεί να αναδείξει το Εθνικό Πάρκο Σχινιά Μαραθώνα σε πάρκο πρότυπο, μοναδικό στην Ευρώπη.

Προβλήματα στο Εθνικό Πάρκο και στην υλοποίηση του LIFE

Το Πρόγραμμα LIFE σχεδιάστηκε ως συμπληρωματικό του Ε.Π.ΠΕΡ, το οποίο επρόκειτο να θέσει τις βάσεις για τη λειτουργία του Πάρκου. Βασικές υποδομές όπως τα αντιπλημμυρικά έργα, ώστε το χειμώνα να μην ανεβαίνει υπερβολικά η στάθμη του υπόγειου υδροφορέα, καθώς και άλλες που θα καταστήσουν το Πάρκο χρηστικό, όπως τα μονοπάτια, τα παρατηρητήρια και οι εγκαταστάσεις εξυπηρέτησης επισκεπτών και λουομένων, έχουν εξασφαλισμένη χρηματοδότηση από το Γ' Κ.Π.Σ μέσω του Ε.Π.ΠΕΡ, χωρίς όμως να έχουν ολοκληρωθεί, λόγω καθυστερήσεων στην εκταμίευση των χρημάτων από το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. Ως εκ τούτου, κάποιες δράσεις του LIFE, όπως για παράδειγμα η εγκατάσταση κατά μήκος των μονοπατιών ειδικής σήμανσης για τα άτομα με μειωμένη όραση, εκκρεμούν εξαρτώμενα από την υλοποίηση έργων του Ε.Π.ΠΕΡ.

Όσον αφορά στη χρηματοδότησή του, το 52% του κόστους

των δράσεων αντιστοιχεί σε συμμετοχή των εταίρων του Προγράμματος, Παρόλο που στο παρελθόν τακτική του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε ήταν να υποστηρίζει οικονομικά κάποια από τα Προγράμματα LIFE που υλοποιούνταν, τα τελευταία χρόνια οι κρατικοί φορείς δεν έχουν δείξει ενδιαφέρον να ενισχύσουν τέτοια Προγράμματα, σε αντίθεση με την πολιτική άλλων ευρωπαϊκών χωρών που τα στηρίζουν ουσιαστικά.

Περνώντας στη λειτουργία του Πάρκου, ένα οξύ πρόβλημα που χρήζει αντιμετώπισης είναι η αδρανοποίηση του αντιπυρικού συστήματος. Το σύστημα αυτό, που τροφοδοτείται με νερό από τη λίμνη του κωπηλατοδρομίου, εγκαταστάθηκε στο πευκοδάσος το 2003 αλλά παραμένει ανεργό, παρότι είναι επιχειρησιακά έτοιμο. Η δυσκολία που παρουσιάστηκε είναι ότι το σύστημα πυρόσβεσης δεν έχει περιέλθει ακόμη στην ευθύνη μας αρμόδιας υπηρεσίας και δεν έχει προσληφθεί το αναγκαίο προσωπικό (μια 24ωρη βάρδια, δηλαδή συνολικά 4 άτομα) που θα χειρίζεται το σύστημα κατά τη διάρκεια των 6 μηνών της αντιπυρικής περιόδου κάθε χρόνο.

Δύο ακόμα σημαντικά θέματα, που προβληματίζουν τους κατοίκους της περιοχής, είναι η άνοδος της στάθμης του νερού στο έλος το χειμώνα, με αποτέλεσμα να πλημμυρίζουν κατοικίες καθώς και η ανάπτυξη πολλών κουνουπιών, λόγω της επαναφοράς του υγροτόπου στην αρχική του κατάσταση, μετά τη διακοπή της διοχέτευσης των νερών της Μακαρίας Πηγής προς τη θάλασσα. Για το καλοκαίρι του 2004, ενόψει των Ολυμπιακών Αγώνων, το πρόβλημα των κουνουπιών λύθηκε με βιολογική καταπολέμηση, λύση η οποία αποδείχθηκε πολύ αποτελεσματική και προτάθηκε να επαναλαμβάνεται κάθε χρόνο. Παρόλα αυτά, το καλοκαίρι του 2005 πέρασε χωρίς εξελίξεις στο θέμα αυτό, το οποίο όσο παραμένει σε εκκρεμότητα, σε συνδυασμό με το πάγωμα από το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. των αντιπλημμυρι-

κών έργων που θα περιόριζαν τη άνοδο της στάθμης του υδροφορέα, δίνει έρεισμα στην τοπική κοινωνία για αρνητισμό και τροφοδοτεί αντιδράσεις κατά του Πάρκου.

Κάποιες άλλες αντιδράσεις των τοπικών φορέων όπως για παράδειγμα αυτές που αφορούν στην απαγόρευση κυκλοφορίας Ι.Χ στο Πάρκο, αναμένεται να ξεπεραστούν μόλις προσφερθεί μια εναλλακτική δυνατότητα μετακίνησης και πρόσβασης των επισκεπτών στην παραλία ενώ σημαντική συμβολή σε αυτό θα έχουν τα σχέδια ευαισθητοποίησης της τοπικής κοινωνίας και προβολής των πλεονεκτημάτων του Πάρκου που ήδη υλοποιούνται.

Συμπερασματικά

Στον πρώτο χρόνο υλοποίησης του Προγράμματος LIFE, ανέκυψαν ορισμένες δυσκολίες πολιτικές, γραφειοκρατικές, οργανωτικές κ.α. Παρ' όλα αυτά, οι εταίροι καταβάλλουν προσπάθεια ώστε τα προβλήματα να ξεπεραστούν και οι όποιες καθυστερήσεις έχουν παρατηρηθεί να καλυφθούν σύντομα. Το πρώτο στάδιο του EMAS έχει ολοκληρωθεί ενώ ήδη προετοιμάζονται τα σχέδια διαχείρισης απορριμμάτων, βιώσιμης διαχείρισης των μετακινήσεων και προσβασιμότητας των ατόμων με ειδικές ανάγκες καθώς και η επίσκεψη σε αντίστοιχο Πάρκο του εξωτερικού για απόκτηση εμπειρίας. Τέλος, στα πλαίσια της ευαισθητοποίησης της τοπικής κοινωνίας προετοιμάζεται μια ακόμα Ημέρα Καθαρισμού του Πάρκου, μετά από αυτή της 15ης Ιουλίου, εκδήλωση η οποία θα επαναλαμβάνεται κάθε 6 μήνες.

Οι δράσεις αυτές, καθώς και όσες ακολουθήσουν, θα συμβάλουν αποφασιστικά στη βελτίωση της υπαρχουσας κατάστασης, ώστε μέχρι το τέλος του 2007 το Εθνικό Πάρκο Σχινιά Μαραθώνα να παρέχει στους επισκέπτες του ένα σύνολο δραστηριοτήτων υψηλού επιπέδου που θα το καθιστούν μοναδικό στην Ευρώπη.

Αυτοφυείς ορχιδέες των Κυθήρων

του Ζήση Αντωνόπουλου

Τα Κύθηρα που είναι γνωστά από την αρχαιότητα ως το νησί της Αφροδίτης, αποτελούν πόλο έλξης κυρίως για καλοκαιρινές διακοπές. Η γεωγραφική θέση του νησιού, κοντά στο νοτιότερο άκρο της Πελοποννήσου και αρκετά κοντά στην Κρήτη, το καθιστά ιδιαίτερα ενδιαφέρον από βοτανολογική άποψη.

Η χλωρίδα στο νησί αυτό φαίνεται έντονα επηρεασμένη από αυτήν της νότιας Πελοποννήσου, αλλά διαθέτει και μερικά χαρακτηριστικά της κρητικής χλωρίδας. Λόγω της κατοίκησης του νησιού από τα προϊστορικά χρόνια και της εκμετάλλευσης των δασών του, η μορφή βλάστησης που κυριαρχεί είναι τα ξερικά φρύγανα. Ολόκληρο το νησί είναι καλυμμένο με βραχείς ακανθώθεις θάμνους, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται ιδανικοί βιότοποι για τις ορχιδέες. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με την γεωγραφική θέση, τον μικρό πληθυσμό του νησιού, την απουσία υπερβόσκησης από αιγοπρόβατα και τα ασβεστολι-

Ophrys ariadnae

Ophrys candica minoa

θικά εδάφη, είναι η αιτία για την ύπαρξη πολλών ειδών άγριων ορχιδεών, όπως είχε καταγραφεί από γερμανική ομάδα μελετητών το 1994, στο άρθρο τους για τις αυτοφυείς ορχιδέες των Κυθήρων που δημοσιεύθηκε στο Journal Europaischer Orchideen (1995, Vol.27:553-770). Οι συγγραφείς του άρθρου, σε διάστημα μίας εβδομάδας, στα μέσα Απριλίου, κατέγραψαν 36 είδη αυτοφυών ορχιδεών.

Μέσα στην τεράστια βιοποικιλότητα που διαθέτει η ελληνική χλωρίδα, ξεχωρίζουν οι αυτοφυείς ορχιδέες, λόγω της πολύπλοκης δομής του άνθους τους, προϊόν πολύ πρόσφατης εξελικτικής διαδικασίας. Η αισθητική ομορφιά του άνθους και η ανάπτυξη πολύπλοκων μηχανισμών επιβίωσης και πολλαπλασιασμού, μέσω σχέσεων εξάρτησης με έντομα επικονιαστές, αποτελούν το αντικείμενο ενδιαφέροντος πολλών βιολόγων και βοτανολόγων αλλά και πολλών ερασιτεχνών φυσιολατρών. Οι ελληνι-

κές ορχιδέες, όπως και όλες οι Ευρωπαϊκές δεν είναι τόσο εντυπωσιακές όσο οι τροπικές. Συνήθως έχουν μικρό άνθος και είναι επίγειες, δηλαδή φυτρώνουν στο έδαφος, σε αντίθεση με είδη των τροπικών που φυτρώνουν πάνω σε δέντρα (επίφυτα). Η εντόπιση και φωτογράφηση τους απαιτεί παρατηρητικότητα και συνήθως πολύωρη αναζήτηση. Από τα 190 είδη που διαθέτει η Ελλάδα τα περισσότερα και πιο ενδιαφέροντα φύονται στις νοτιότερες περιοχές και τα νησιά.

Τον Απρίλιο του 2005, επίσκεψη 5 ημερών στα Κύθηρα (23-27 Απριλίου) είχε ως αποτέλεσμα την παρατήρηση 25 ειδών ορχιδέας (πίνακας 1). Μερικές απ' αυτές παρουσιάζονται με φωτογραφίες, συνοδευόμενες από σύντομα σχόλια που αφορούν την αναγνώρισή τους και τις σχέσεις τους με αντίστοιχα είδη της Πελοποννήσου και της Κρήτης. Οι πιο πολλές ανήκουν στο γένος «*Ophrys*». Τα μέλη αυτού του γένους είναι, κατά πολλούς, τα πιο ενδιαφέροντα,

Ophrys calypsus pseudoapulica

αφού το άνθος τους χρησιμο-ποιεί την οπτική μίμηση για να προσελκύσει αρσενικά έντομα (κάθε είδος *Ophrys* φέρει άνθος που μοιάζει με θηλυκό συγκεκριμένου είδους εντόμου).

Παρουσίαση μερικών ειδών

Serapias cordigera

Η *Serapias* αυτή με τα καρδιό-σχημα άνθη της, είναι ιδιαίτερα σπάνια στο νησί αφού βρέθηκε μόνο κοντά στον Καραβά, στην βόρεια άκρη του. Υπάρχει και στην Πελοπόννησο.

Orchis papilionacea *var. heroica*

Η ορχιδέα αυτή που πήρε το όνομά της από τα άνθη που μοιάζουν με πεταλούδες, στα Κύθηρα εμφανίζεται με την ποικιλία «*heroica*», η οποία επίσης κυριαρχεί στην Κρήτη.

Ophrys ariadnae

Παρόλο που θεωρείται πρωιμό-τερη στην άνθησή της απ' ότι το συγγενικό είδος *Ophrys cretica*, στα Κύθηρα, ανευρίσκεται μόνο η *Ophrys ariadnae*, σε πλήρη άνθηση κατά τα τέλη Απριλίου. Στην Κρήτη φύονται σε αφθονία και τα δύο αυτά είδη, ενώ από την Πελοπόννησο έχει αναφερ-θεί μόνο η *Ophrys cretica*.

Ophrys calypsus *var. pseudoapulica*

Ορχιδέα που μοιάζει με την *Ophrys heldreichii* της Κρήτης, από την οποία ξεχωρίζει λόγω του πιο τετραγωνισμένου άνθους. Η ποικιλία που κυριαρχεί στα Κύθηρα είναι η «*pseudoapulica*» και είναι ίσως η πιο άφθονη ορχι-δέα στο νησί στα τέλη Απρι-λίου. Στο άρθρο του Journal Europaischer Orchideen, η ορχι-δέα αυτή, λανθασμένα ονομάζε-ται «*Ophrys episcorpalis*» (είδος της Κρήτης που φαίνεται ότι δεν υπάρχει στα Κύθηρα).

Ophrys candica var. minoa

Στα Κύθηρα, επίσης, φαίνε-ται να υπάρχουν μικροί πληθυ-σμοί *Ophrys* με ενδιάμεση εμφά-

	Είδος	Αφθονία*
1	<i>Limodorum abortivum</i>	+
2	<i>Serapias parviflora</i>	++
3	<i>Serapias bergonii</i>	+++
4	<i>Serapias orientalis</i>	++
5	<i>Serapias cordigera</i>	+
6	<i>Serapias lingua</i>	++
7	<i>Anacamptis pyramidalis</i>	+++
8	<i>Orchis laxiflora</i>	+
9	<i>Orchis papilionacea var. heroica</i>	+
10	<i>Orchis fragrans</i>	++
11	<i>Orchis quandripunctata</i>	++
12	<i>Ophrys leucadica</i>	++
13	<i>Ophrys perpersilla</i>	+
14	<i>Ophrys sicula</i>	+++
15	<i>Ophrys phryganae</i>	+
16	<i>Ophrys villosa</i>	+
17	<i>Ophrys lacaena</i>	+
18	<i>Ophrys candica</i>	+
19	<i>Ophrys ceto</i>	++
20	<i>Ophrys schlechteriana</i>	+
21	<i>Ophrys calypsus</i>	++
22	<i>Ophrys calypsus var. scolopaxoides</i>	+
23	<i>Ophrys calypsus var. pseudoapulica</i>	+++
24	<i>Ophrys ariadnae</i>	++
25	<i>Ophrys ferrum-equinum</i>	+++
26	<i>Ophrys spruneri</i>	+
27	<i>Ophrys herae</i>	+

* αναφέρεται στον αριθμό των φυτών που παρατηρήθηκαν. Συγκεκριμένα: + = σπάνιο (σε έναν ή δύο βιότοπους), ++ = με μέτρια εμφάνιση (σε 3 βιότοπους ή περισσότερους) και +++ = σε αφθονία

Πίνακας 1: Λίστα των ειδών που παρατηρήθηκαν στα Κύθηρα στα τέλη Απριλίου 2005

νιση μεταξύ της *Ophrys candica* (είδος της Κρήτης και Δωδεκα-νήσων) και της *Ophrys lacaena* (είδος της νότιας Πελοποννή-σου). Η ανατομία των μερών του

άνθους δείχνει ότι τα φυτά αυτά είναι πιθανότατα *Ophrys candica* με περιέργως μακριές αποφύ-σεις στο άνθος που μοιάζουν με κέρατα. Ο Αλιμπέρτης ανα-

φέρει από την Κρήτη την ποικιλία *Ophrys candida* var. *minoa*, με επίσης μακριά πλαϊνά κέρατα στο άνθος. Πιθανά τα φυτά των Κυθήρων να ανταποκρίνονται στην τελευταία αυτή ποικιλία.

Ophrys ceto

Πρόσφατα περιγραφέν είδος, που αναφερόταν παλιότερα, λανθασμένα, ως *Ophrys scolorax* ή *bremifera*. Υπάρχει στις Κυκλάδες και κατά περίεργο τρόπο βρέθηκε στα Κύθηρα, απ' όπου αναφέρεται για πρώτη φορά στο παρόν άρθρο, ενώ δεν έχει αναφερθεί ακόμα από την Κρήτη ή Πελοπόννησο.

Ophrys ferrum - equinum
Είδος διαδεδομένο σε όλη την Ελλάδα και τα νησιά, αλλά με ιδιαίτερα έντονο πορφυρο-κόκκινο χρωματισμό στο άνθος. Στα Κύθηρα φυτρώνει σε αφρονία.

Βιβλιογραφία

1. Delforge Pierre. *Guide des Orchidées d'Europe, d'Afrique du Nord et du Proche-Orient, 3ème édition, Delachaux et Niestlé S.A. Lausanne (Switzerland) - Paris, 2005*
2. Αλμπέρτης Αντώνης. *Οι Ορχιδέες της Κρήτης και της Κερκύρας. Ηράκλειο, Μάρτιος 1998*

3. Kretzschmar Horst & Gisela, *Eccarius Wolfgang. Ορχιδέες, Κρήτη και Δωδεκάνησα. Mediterraneo Editions. Ρέθυμνο, 2004*

Προτεινόμενες ιστοσελίδες:

1. <http://members.lycos.co.uk/greekorchids/> (Πλήρης λίστα των Ελληνικών ειδών με φωτογραφική παρουσίαση των περισσότερων)
2. <http://www.ophrys.be/> (Περιγραφή και παρουσίαση, όλων σχεδόν των μελών του Μεσογειακού γένους *Ophrys*. Πολλά είδη, επίσης από την Ελλάδα)

Νέο είδος ανθρώπου στην Ινδονησία

Γνωρίζουμε ότι σύμφωνα με τις διεθνώς παραδεκτές απόψεις των Παλαιονθροπολόγων η εξέλιξη του ανθρώπου ακολούθησε περίπου μιά γραμμική πορεία, από τον *Homo habilis* στον *Homo erectus* και αργότερα στον *Homo neanderthalensis*, και στον σημερινό *Homo sapiens*. Φαίνεται

όμως, ότι η εξέλιξη δεν υπήρξε και τόσο ομαλή και η φύση πειραματίστηκε πολλές φορές, με διάφορα μοντέλα, ανάλογα με τις τοπικές συνθήκες, σε κάθε περιοχή όπου ζούσαν Ανθρωπίδες.

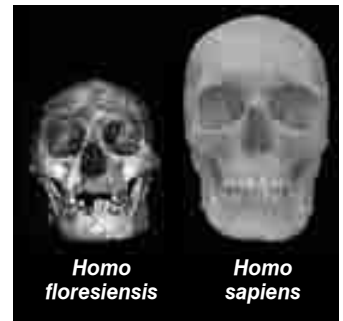
Η πρόσφατη ανακάλυψη ενός ανθρώπου που έγινε στο νησί Φλόρες της Ινδονησίας ανατρέπει πολλές από τις ως τώρα δεκτές πεποιθήσεις μας για την εξέλιξη του ανθρώπου. Πρόκειται για έναν Ανθρωπίδη που το ύψος του δεν ξεπερνούσε το 1μ. και ζούσε στην περιοχή μέχρι τουλάχιστον 13.000 χρόνια πριν από την εποχή μας, σε μιά περίοδο που ο *Homo sapiens* είχε πλέον κυριαρχήσει πάνω στον πλανήτη.

Στην αρχή οι επιστήμονες υπέθεσαν ότι επρόκειτο για περίπτωση μικροκεφαλίας ή για νεαρό άτομο, όμως η ανεύρεση και άλλων οστών από άλλους παρόμοιους ανθρώπους, σε συνδυασμό με τις χρονολογήσεις επιβεβαίωσε ότι πρόκειται για νέο, ξεχωριστό είδος, στο οποίο δόθηκε το όνομα *Homo floresiensis*. Η ιστορία αυτή αποδεικνύει ότι και οι άνθρωποι, όταν βρεθούν σε σχετικά μικρά νησιά και ζήσουν εκεί επί μεγάλο

διάστημα σε συνθήκες απομόνωσης, υφίστανται το φαινόμενο της μείωσης του μεγέθους τους, όπως συμβαίνει και με άλλα ζώα σαν τους ιπποπόταμους, τους ελέφαντες και τους ρινόκερους. Ο *Homo floresiensis* πιστεύεται ότι προέρχεται όχι από τον *Homo sapiens* αλλά κατευθείαν από τον *Homo erectus*, με μικρογραφία του οποίου μοιάζει. Άλλωστε είναι γνωστό ότι σε πολύ παλαιότερες εποχές, έζησε στο νησί ο *Homo erectus*. Αξίζει να σημειώσουμε ότι στο νησί έχουν βρεθεί και υπολείματα νανών ελεφάντων (*Stegodon pygmaeus*).

Οι πληροφορίες προέρχονται από το περιοδικό «Scientific American».

Γ.Σ.

SAVE – πρωτοβουλία για τη διάσωση των ελληνικών φυλών κατοικιδίων ζώων

Γ. Σφήκας

Αλογάκι της Σκύρου

Για πρώτη φορά στην Ελλάδα, φαίνεται να ανοίγεται μια προοπτική για την ανάδειξη και τη διάσωση αυτόχθονων φυλών ζώων, οι οποίες απειλούνται με εξαφάνιση. Η προοπτική αυτή μπορούμε να πούμε ότι ξεκίνησε με το συνέδριο της διεθνούς οργάνωσης SAVE foundation που έγινε στην Αθήνα στις 30/6 και 1,2/7, και αφορούσε κυρίως τη διάσωση σπάνιων φυλών ελληνικών αγροτικών ζώων.

Ό,τι είχε γίνει ως τώρα, ήταν κυρίως ιδιωτικές και μεμονωμένες προσπάθειες, οι οποίες δεν είναι δυνατόν να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στη σημερινή εξαιρετικά κρίσιμη κατάσταση ως προς την βιωσιμότητα αυτών των φυλών, που αποτελούν εθνική περιουσία, είναι «αποθήκες γενετικού υλικού», παράγουν άριστα προϊόντα και αξιοποιούνται με πολλούς τρόπους. Από την άλλη, οι όποιες κρατικές παρεμβάσεις δεν φαίνονται αποτελεσματικές.

Στο συνέδριο που οργανώθηκε από την SAVE με συνδιοργανωτή το WWF, συμμετείχαν Ερευνητές, Καθηγητές Πανεπιστημίου, Κτηνοτρόφοι ελληνικών φυλών, Εκπρόσωποι Περιβαλλοντικών Οργανώσεων και Εκπρόσωπος του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης.

Στο τέλος του Συνεδρίου, οι διοργανωτές εξέφρασαν την ικανοποίησή τους γιατί διαψεύστηκαν οι πληροφορίες τους ότι «στην Ελλάδα δεν υπάρχει ενδι-

της Κατερίνας Πλασσαρά

φέρον για τη διάσωση των αυτόχθονων φυλών».

Ενδιαφέρον -τουλάχιστον από ορισμένους- φαίνεται να υπάρχει. Εκείνο που ξέρουμε καλά ότι δεν υπάρχει και δεν υπήρξε ποτέ, είναι η καλή οργάνωση, η οργανωμένη δραστηριότητα, που αυτή και μόνο, μπορεί να μας δώσει κάποια απτά αποτελέσματα.

Με βάση αυτές τις διαπιστώσεις, τα συνέδριο κατέληξε στα πιο κάτω συμπεράσματα και προτάσεις:

1) Να δημιουργηθεί ένας «πυλώνας διασύνδεσης» ανάμεσα σε Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και Ιδιώτες, (οι οποίοι ασχολούνται με το θέμα) ώστε όταν χρειαστεί να μπορεί να παρέμβει άμεσα στην εφαρμογή μέτρων για τη διάσωση αυτόχθονων φυλών που βρίσκονται σε μεγάλο κίνδυνο εξαφάνισης.

2) Αυτό το σύστημα επικοινωνίας θα πρέπει να βασιστεί στις ήδη υπάρχουσες δραστηριότητες κάποιων περιβαλλοντικών οργανώσεων αλλά και προσώπων που ήδη ασχολούνται με το θέμα.

3) Οι εκτροφείς πρέπει να αποκτήσουν κίνητρα για να οργανωθούν σε Ενώσεις ή Συνεταιρισμούς. Να κρατούνται βιβλία καταγραφής της (επί μέρους) γενεαλογίας των μελών των κοπαδιών, ώστε να εξασφαλιστεί η καθαροαιμία των φυλών, να γίνουν αυτές ευρύτερα γνωστές και να επιτευχθεί έτσι η επιδότησή τους.

4) Η mailing list (κατάλογος διευθύνσεων ενδιαφερομένων) πρέπει να είναι συνδεδεμένη με την Ελληνική Γονιδιακή Τράπεζα και τους κρατικούς φορείς. Το SAVE Monitoring Institute είναι έτοιμο να δημιουργήσει μια ιστοσελίδα και mailing list για λογαριασμό του «Ελληνικού Δικτύου Διασυνδέσεων». Τμήματα της ιστοσελίδας θα μπορούν να διασφα-

λιστούν δια μέσου κωδικών, για τους συνεργάτες του network.

5) Παρ' όλο που η Ελλάδα έχει μια εκπληκτική βιοποικιλότητα, ελάχιστες φυλές είναι γνωστές και αναγνωρισμένες από το κράτος. Η κατάσταση αιγών και όνων πρέπει να ερευνηθεί ώστε οι φυλές να σταθεροποιηθούν. Πρέπει να ληφθούν δείγματα από αυτές και να αναλυθούν σύμφωνα με τη διαδικασία που ακολουθήθηκε στο πρόγραμμα Ecogene.

6) Πρέπει να γίνει έρευνα και για φυλές που είναι γνωστές αλλά θεωρούνται «χαμένες», όπως π.χ. τα βοσειδή Κέας. Επίσης πρέπει να ερευνηθεί πολύ σύντομα η κατάσταση των αυτόχθονων πουλερικών. Ακόμα, να βρίσκονται υπό παρακολούθηση από οργανισμούς προστασίας και τα πρώην οικόσιτα ζώα τα οποία εγκαταλείφθηκαν από τους ιδιοκτήτες τους και «αγρίψαν», όπως άλογα κλπ.

7) Η δημιουργία «Σταθμών Διάσωσης» θα βοηθήσει να έρθουν υπό τον έλεγχο του SAVE τα εναπομείναντα δείγματα φυλών που ανήκουν στην κατηγορία «υψηλού κινδύνου εξαφάνισης», κάτι που πρέπει να ακολουθήσει τον κανονισμό 1257 της Ε.Ε.

8) Κατεπίγουσες επεμβάσεις πρέπει να γίνουν για τη διάσωση της Ουλοκερατικής Αίγας, για την επανασύσταση του τύπου των Βραχυκερατικών βοσειδών της Πρέσπας, για την επανεγκαθίδρυση της φυλής βοσειδών Συκιάς (ή νέας Συκιάς). Για τα άλογα του Αίνου πρέπει να εξασφαλισθεί πρόγραμμα παροχής τροφής κατά τους χειμερινούς μήνες. Για φυλές που αριθμούν μόνο λίγα δείγματα μέσα σε κοπάδια, είναι επείγουσα ανάγκη η δημιουργία και δευτερευόντως εκτροφικών πυρήνων, για λόγους ασφάλειας.

Τα αειθαλή Πλάτνια της Κρήτης

του Κλεόνικου Σταυριδάκη

Όλοι γνωρίζουμε ότι ο πλάτανος είναι ένα φυλλοβόλο δέντρο. Αυτό που όμως δεν ξέρουμε, είναι ότι στην Κρήτη εμφανίζονται μεμονωμένα δέντρα, που δε ρίχνουν τα φύλλα τους το φθινόπωρο, όπως συμβαίνει με τα άλλα πλατάνια, ακόμα και της ίδιας περιοχής. Αυτά τα πλατάνια

έχουν χαρακτηριστεί ως ξεχωριστή ποικιλία του είδους. Πρόκειται για τον αειθαλή πλάτανο της Κρήτης, τον *Platanus orientalis var. cretica*.

Γενικά

Για το αειθαλές πλατάνι της Κρήτης και για τον μυθικό τρόπο, με

Ο αειθαλής πλάτανος της Γόρτυνας

τον οποίο καθιερώθηκε η αειφυλλία του (η κατάσταση να έχει πάντα φύλλα), πρώτος αναφέρει ο πατέρας της βοτανικής Θεόφραστος (372-287 π.Χ.) ο οποίος παρατηρεί σχετικά: «Εν Κρήτη δε λέγεται πλάτανον τινά είναι εν τη Γορτυναία προς πηγή τινη η ου φυλλοβολεί, μυθολογούσι δε ως υπό ταύτη εμίγη τη Ευρώπη ο Ζευσ, τας δε πλησίας πάσας φυλλοβολείν» (Θεόφραστος, περί φυτών Ιστορία).

Διαφορές με φυλλοβόλα

Οι κυριότερες διαφορές μεταξύ των αειθαλών και φυλλοβόλων πλατάνων εντοπίζονται κυρίως στην αύξηση, στην έκπτυξη των φύλλων και στην ανθοφορία.

Ειδικότερα τα κυριότερα γνωρίσματα στο αειθαλές πλατάνι και οι αντίστοιχες διαφορές που έχουν διαπιστωθεί είναι:

1) Τα φύλλα του έχουν πολλούς οξύτατους οδόντες (δόντια) και δεν τα ρίχνει το φθινόπωρο ή τον χειμώνα, αλλά συνήθως τον επόμενο χρόνο.

2) Η ανάπτυξη του συνεχίζεται και κατά τον φθινόπωρο και τον χειμώνα και βγάζει νέα φύλλα όλο τον χρόνο .

3) Η ανθοφορία του συνήθως περιορίζεται ή σταματά μόνο κατά τους μήνες Μάιο, Ιούνιο και Ιούλιο, ενώ από το τέλος Αυγούστου και καθ' όλη τη διάρκεια της χειμερινής περιόδου, συνεχίζει ξανά να ανθοφορεί και οι καρποί είναι μικρότεροι.

4) Είναι ιδιαίτερα ευαίσθητο στις θερμοκρασίες κάτω του μηδενός και, αρκετές φορές, έχουν παρατηρηθεί σημαντικές ζημιές.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι σε πολλά μέρη της Κρήτης συναντάμε στο ίδιο μέρος και κάτω από τις ίδιες τοπικές, εδαφικές και κλιματολογικές

Κ. Σταυριδάκης

συνθήκες, αισθαλή μαζί με φυλλοβόλα πλατάνια, οπότε και διακρίνονται εύκολα μεταξύ τους.

Χαρακτηριστικά

Ανακαλύφθηκαν αρκετά δέντρα με ενδιάμεσους τύπους αισθαλούς ποικιλίας και φυλλοβόλου πλατάνου. Είναι σύνηθες κοντά σε περιοχές που υπάρχουν αισθαλή άτομα να βρίσκονται νεαρά αυτοφυή, αισθαλή ή/και ημιαισθαλή δενδρύλλια. Αυτό το γεγονός αποδεικνύει ότι η αισθαλής ποικιλία διαιωνίζεται στο νησί.

Η αισθαλότητα των πλατάνων φαίνεται να είναι ένα γνώρισμα, που ελεγχεται γενετικά.

Πληθυσμός

Συνολικά έχουν εντοπιστεί περίπου 50 αισθαλή πλατάνια σε διάφορα μέρη της Κρήτης: Γόρτυνα Ηρακλείου, Αζωγυρές Σελίνου, Βώροι Ηρακλείου, Μοναστηράκι, - Μυξόρουμα Αγίου Βασιλείου Ρεθύμνου, Βρύσσες - Ασή Γωνιά Χανίων και αλλού. Πολύ πιθανό να υπάρχουν και άλλα που δεν έχουν εντοπισθεί.

Νέα αισθαλή άτομα ανακαλύφθηκαν κατά τη διάρκεια εξόδων στην ύπαιθρο, κατά τη χειμερινή περίοδο, με αποτέλεσμα να συνταχθεί νέος κατάλογος με τα μέχρι σήμερα γνωστά αισθαλή άτομα στο νησί (Νικολακάκη 1993).

Τα πιο διάσημα αισθαλή πλατάνια

Μεταξύ των δέντρων αυτών ιδιαίτερα γνωστά είναι τρία: της Γόρτυνας, του Αζωγυρέ Σελίνου και του Μοναστηρακίου Αμαρίου. Από αυτά, τα δύο πρώτα έχουν κηρυχθεί και διατηρητέα μνημεία της φύσης.

Το αισθαλές πλατάνι της Γόρτυνας: Πρόκειται για ένα δέντρο μεγάλου μεγέθους, με πλούσιο φύλλωμα, διάμετρο 70 εκατοστών, ύψους 16 μέτρων και ηλικία περίπου 100 ετών. Βρίσκεται κοντά στα ερείπια της γνωστής και σπουδαίας αρχαίας

πόλης. Σύμφωνα με το μύθο σε έναν από τους πλατάνους της περιοχής, στη σκιά του έγινε η ένωση του Δία με την Ευρώπη. Ο μύθος λέει ότι ο Δίας, για να έχει σκιά η αγαπημένη του Ευρώπη, παρακάλεσε τη Δήμητρα να μη πέφτουν ποτέ πια τα φύλλα του πλατανιού. Έτσι εξηγεί η μυθολογία το φαινόμενο των αισθαλών πλατανιών.

Το αισθαλές πλατάνι του Αζωγυρέ: Βρίσκεται στο χωριό Αζωγυρέ Παλαιόχωρας - της επαρχίας Σελλίνου Χανίων. Το γέρικο πλατάνι περιβάλλεται από ιστορικά και θρησκευτικά μνημεία. Πρόκειται για αιωνόβιο δέντρο, με περίμετρο περιόπου 6,7 μέτρων και ύψος 20 μέτρων. Έχει παρατηρηθεί ότι κατ' εξαίρεση, αυτό το αισθαλές πλατάνι όχι μόνο αναπτύσσεται, αλλά και ανθίζει κατά τη διάρκεια όλου του χρόνου.

Τ' αισθαλές πλατάνι του Μοναστηρακίου: Πρόκειται για ένα εντυπωσιακό αισθαλές πλατάνι στο χωριό Μοναστηράκι Αμαρίου Ρεθύμνης.

Αναπαραγωγή:

Από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα αναφέρονται διάφορες αποτυχημένες προσπάθειες αναπαραγωγής του αισθαλούς πλατάνων της Κρήτης, κυρίως με μοσχεύματα. Οι προσπάθειες δεν σταμάτησαν. Πρόσφατα στο Δασικό φυτώριο Χανίων, τα νέα πλατάνια που δημιουργήθηκαν από σπόρους και μοσχεύματα κορμών αισθαλούς πλατάνου ήταν φυλλοβόλα. Άλλες προσπάθειες που έγιναν με μοσχεύματα και σπόρους στο αγρόκτημα του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, είχαν επιτυχή αποτελέσματα και αναπαράχθηκαν αισθαλή πλατάνια. Εμβολιασμός αισθαλούς πλατάνου σε φυλλοβόλο έδωσε, επίσης αισθαλή πλατάνια.

Έχουν εμφανιστεί και ημιαισθαλή πλατάνια, τα οποία τοποθετούνται ανάμεσα στα αισθαλή

και τα φυλλοβόλα, ενδιάμεσος δηλαδή φαινότυπος.

Για να αναπτυχθεί μία μέθοδος μαζικής αναπαραγωγής έχει αρχίσει από το 1990 στο Μεσογειακό Αγρονομικό Ινστιτούτο Χανίων ανάλογη ερευνητική εργασία.

Χρησιμότητα

Σε χώρες με κλιματολογικές συνθήκες ανάλογες με αυτές της Κρήτης, η ποικιλία θα ήταν ιδανική για καλλωπιστικούς σκοπούς. Θα μπορούσαμε να χρησιμοποιήσουμε αισθαλές πλατάνους στις δεντροστοιχίες των πόλεων, αντί των κοινών φυλλοβόλων, προσφέροντας έτσι ένα όμορφο περιβάλλον και κατά τη διάρκεια του χειμώνα. Η παρουσία και η γνωριμία στο ευρύ κοινό της πανάρχαιας αυτής κληρονομιάς της χλωρίδας μας, σε συνδυασμό με την προβολή μιας από τις δραστηριότητες της Κρήτης θα βοηθήσει στην ανάπτυξη του οικοτουρισμού, που ήδη έχει αρχίσει να γίνεται αναγκαία για τον τόπο μας.

Βιβλιογραφία

1. Σφήκας Γιώργος, Αγριολούλουδα της Κρήτης, εκδόσεις Efstathiadis
2. Oliver Rackham & Jennifer Moody: Η δημιουργία του κρητικού τοπίου. Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης Ηράκλειο 1998.
3. Ζάχαρης Αστέριος: Το αισθαλές πλατάνι της Κρήτης, περιοδικό Κρητικό Πανόραμα, τεύχος 8
4. Νικολακάκη Σ. Ε., Πανέτσος Κ. Π. και Λυρινεζής Γ. Α. Ο αισθαλής πλάτανος της Κρήτης, περιοδικό Γεωτεχνικά, επιστημονικά θέματα, τόμος 4, τεύχος 4, 1993
5. Έκδοση του Δημοτικού Σχολείου Αταπόπουλου Ρεθύμνης (επιμέλεια κειμένων Λευτέρης Βογιατζιδάκης), Χαίρετά μου τον αισθαλή πλάτανο: Ρέθυμνο 2005

Βιβλιοπαρουσίαση

Κηπουρική για τις ελληνικές συνθήκες και ιδιομορφίες

«Κήπος & Βεράντα, Ημερολόγιο και Πρακτικές Συμβουλές Κηπουρικής», Ταξίαρχης Ανδριτσόπουλος, Νίκος Θυμάκης, 238 σελίδες, Εκδόσεις Αθ. Σταμούλης

Το βιβλίο είναι ένας πρακτικός οδηγός κηπουρικής που δίνει απαντήσεις σε καθημερινά ζητήματα περιποίησης των φυτών. Το βιβλίο είναι χωρισμένο σε έξη κεφάλαια, ένα για κάθε δίμηνο του χρόνου για πρακτικούς λόγους αλλά και γιατί έπρεπε να ληφθεί υπ' όψη η διαφορετική εποχικότητα που προκύπτει από τις ιδιομορφες ελληνικές κλιματικές συνθήκες. Αν και μικρή, η χώρα μας παρουσιάζει το ξεχωριστό χαρακτηριστικό να έχει ποικιλία μικροκλιμάτων σε μικρές αποστάσεις μεταξύ τους. Ταυτόχρονα, ο κάθε κήπος, μικρός ή μεγάλος, οι λίγες γλάστρες που έχουμε στη βεράντα ή ο φίκος στο σαλόνι μας δεν είναι τίποτε άλλο από μέρος της φύσης και επομένως υπακούουν στους νόμους της.

Ένα βιβλίο κηπουρικής περιορίζεται από το ίδιο το περιεχόμενό του και προορίζεται να είναι

ένα χρηστικό βιβλίο. Θα μπορούσαν όμως, 238 σελίδες με οδηγίες χρήσης για τον «Κήπο και τη βεράντα» να γίνουν αφορμή για περισσότερο και καλύτερο πράσινο στις πόλεις μας; Οι συγγραφείς τους έτσι λένε, ή τουλάχιστον ελπίζουν ότι έτσι θα γίνει.

«Θα θέλαμε το βιβλίο αυτό να γίνει κίνητρο για τους αναγνώστες - πολίτες να πιέσουν περισσότερο τις αρχές να διαθέσουν κονδύλια για καλύτερο και περισσότερο πράσινο, επειδή τα οφέλη που προκύπτουν απ' αυτό μπορεί να μην μετρώνται άμεσα με χρήμα, όμως σίγουρα μας βοηθούν να ζούμε καλύτερα και τότε τα αποτελέσματα σίγουρα θα κεφαλαιοποιηθούν. Δεν βάλαμε με τυχαία σειρά τις λέξεις «καλύτερο» και «περισσότερο» και με ένα παράδειγμα θα εξηγήσουμε το γιατί. Μία δενδροστοιχία με ελιές ή βραχυχίτωνες ή σοφόρες σε ένα στενό πεζοδρόμιο είναι σίγουρα αυτό που λέμε: «περισσότερο πράσινο», όμως σε καμία περίπτωση δεν είναι και «καλύτερο» αφού τα δέντρα ασφυκτιούν και σε λίγα χρόνια σπάνε τις πλάκες του πεζοδρομίου, ενώ εμποδίζουν και τους πεζούς να βαδίσουν. Έτσι όπως είναι οι πόλεις και τα χωριά μας, έχουμε ανάγκη όχι μόνο από ποιότητα, αλλά και από ποσότητα.» [Από τον πρόλογο του βιβλίου.]

Αυτό που φαίνεται ότι θέλουν να πετύχουν, δεν είναι μόνο να μας δώσουν τις οδηγίες για να έχουμε πιο όμορφη βεράντα, αλλά και μερικά ακόμη πράγματα. Από τη μία, στρεφόμενοι «προς τα έξω» να αυξήσουμε τις απαιτήσεις μας από όλους όσοι ασχολούνται με το πράσινο, είτε αυτοί είναι φυτωριούχοι είτε δημοτικοί άρχοντες και από την άλλη στρεφόμενοι «προς τα μέσα», να είναι η ενασχόλησή μας με τα φυτά όχι απλώς ένα χόμπι, αλλά μάθημα ζωής.

Μ.Γ.

Τα δένδρα της Τουρκίας

Πριν λίγο καιρό λάβαμε το βιβλίο του Τούρκου κου Turğul Mataracı "Ağaçlar", μιά όμορφη έκδοση για τα δέντρα της γειτονικής μας Τουρκίας. Σε κάθε είδος, ο συγγραφέας αφιερώνει δύο σελίδες με κείμενο και φωτογραφίες, με όλες τις λεπτομέρειες (φύλλα, άνθη, καρπούς κλπ.), έτσι που με το βιβλίο του στο χέρι, μπορεί κάποιος να αναγνωρίσει το είδος εύκολα και γρήγορα. Το βιβλίο αποδείχτηκε τελικά πολύ χρήσιμο και για μας, αφού τα ίδια είδη δέντρων υπάρχουν και στην Ελλάδα.

Γ.Σ.

Εγχώριες φυλές προβάτων

Το βιβλίο του Μανώλη Ρογδάκη «Εγχώριες φυλές προβάτων» κυκλοφορεί από το 2002. Όμως μόλις

πρόσφατα αντιληφθήκαμε την ύπαρξή του. Ο Μ. Ρογδάκης ήταν καθηγητής της Γενικής και Ειδικής Ζωοτεχνίας και χάθηκε πρόσφατα σε αυτοκινητιστικό δυστύχημα. Το βιβλίο του είναι αποτέλεσμα ευρείας μελέτης για τις εγχώριες φυλές προβάτων, που χρηματοδοτήθηκε από το Υπ. Γεωργίας.

Στο πρώτο κεφάλαιο του βιβλίου δίνονται στοιχεία για την καταγωγή των σημερινών προβάτων και τους άγριους προγόνους τους. Στο δεύτερο, περιγράφονται οι πιο κοινές φυλές της χώρας μας και στο τρίτο οι σπάνιες φυλές που τείνουν να εξαφανιστούν και πρέπει με ειδικά μέτρα προστασίας να διατηρηθούν ως πολύτιμο γενετικό υλικό.

Το βιβλίο κοσμείται από 70 έγχρωμες εικόνες και κυκλοφορεί από τις εκδόσεις «Αγροτύπος».

Γ.Σ.

Η κατάσταση του κόσμου 2005

Στις 15 Ιουνίου παρουσιάστηκε στη «Στοά του βιβλίου» η ελληνική έκδοση του βιβλίου «Κατάσταση του κόσμου 2005». Το βιβλίο αυτό εκδίδεται κάθε χρόνο στις ΗΠΑ από το Worldwatch Institute, με στόχο την παρουσίαση των προβλημάτων του πλανήτη μας. Η αξία του συνίσταται στα πολλά επιστημονικά στοιχεία που παραθέτουν οι ειδικοί, για προβλήματα πολιτικά, οικονομικά και περιβαλλοντικά, μεγάλης σημασίας για το μέλλον της Γης. Η ελληνική έκδοση έγινε από την Ευώνυμο Οικολογική Βιβλιοθήκη και χρηματοδοτήθηκε μερικώς από τον Σύνδεσμο Προστασίας και Ανάπτυξης Υμηττού.

Γ.Σ.

Μνημεία της φύσης

Περπατώντας τον περασμένο Σεπτέμβριο σε αγαπημένες μας μεριές, στις Ροβιές Ευβοίας, συναντήσαμε αυτήν την αιωνόβια ελιά, της οποίας η διάμετρος είναι περίπου όση η αγκαλιά τεσσάρων ανθρώπων. Από τη φωτογραφία φαίνεται ότι εκτός από το μέγεθος, ο κορμός της είναι ένα υπέροχο γλυπτό.

**Βασίλης
Ηλιόπουλος**

Οι εκδρομές της εταιρίας μας

Μ. Ρουσσομουστακάκη

Ποταμός Τάνος

Το Σάββατο 8 Οκτωβρίου 2005, μέσα από τα ορεινά χωριά Καστρί – Οριά του Πάρνωνα, φτάσαμε στο φαράγγι του Τάνου ποταμού. Στον απέναντι βράχο, το «κρεμαστό» μοναστήρι του Αγ. Προδρόμου. Και κάτω, το όμορφο πλατανόρεμα που το διασχίσαμε με αρχηγό τον Τ. Χααραλαμπόπουλο. Μια μάλλον δύσκολη πορεία διαρκείας τριών περίπου ωρών, που όμως αντάμειβε όσους ήθελαν να απολαύσουν το πέρασμα μέσα από την ξηρή κοίτη, κάτω από τα ψηλά πλατάνια. Και εκεί, στη μέση του πουθενά, μας περίμενε και μια μικρή έκπληξη. Ένα κλήμα, φορτωμένο μαύρα ώριμα σταφύλια, χωρίς φυτοφάρμακα και συντηρητικά, που βεβαίως τα τιμήσαμε δεόντως! Πανέμορφη φύση, καλή παρέα, μικρές απολαύσεις. Τι πιο ωραίο για όσους αναζητούν την ομορφιά της ζωής στα απλά πράγματα...

Μ. Ρουσσομουστακάκη

Τεχνητή Λίμνη Λάδωνα - Δάσος Φολόης Αρκαδίας

Ένα τριήμερο, 28-30 Οκτωβρίου -ευκαιρία απόδρασης από την καθημερινότητα-, μια διαδρομή σχεδιασμένη από ένα Τίμο Χααραλαμπόπουλο, μια φύση

γεμάτη χρώματα του Φθινοπώρου, καιρός καταπληκτικός με ένα ήλιο να κάνει ακόμα πιο χρυσό το χρυσοκίτρινο, και, καλή παρέα. Μια εκδρομή αξέχαστη.

Η εκδρομή περιελάμβανε: Διαδρομές με το πούλμαν μέσα, από τα χωριά Λεβίδι, Βλαχέρνα, Βαλτεσινίκο, Βάχλια, Κοντοβάζαινα, Ψωφίδα, Δάφνη κ.ά., διανυκτερεύσεις στη Λάμπεια. Πεζοπορία στις όχθες του Λάδωνα, με τα πλατάνια να χρυσίζουν. Πεζοπορία στο δάσος της Φολόης, κάτω από τα πανύψηλα δέντρα, κάτω από μια νωχελική βροχή από κίτρινα φύλλα. Με εκείνο το θρόισμα που δεν σου φέρνει θλίψη επειδή ξέρεις πως δεν είναι θάνατος αλλά κύκλος ζωής, διαδικασία αναγέννησης. Και πολλές ακόμα μικρές διαδρομές. Το τριήμερο περιελάμβανε επίσης ξενάγηση στην Αρχαία Ολυμπία και στο ανακαινισμένο, εμπλουτισμένο Μουσείο, περιπλάνηση στις αρχαιότητες της Ψωφίδας, επίσκεψη στο αρχαίο θέατρο του Ορχομενού.

Ο αρχηγός μας ο Τίμος, ακούρατος και γλυκύτατος όπως πάντα.

Και μια νότα φρεσκάδας: τρία παιδιά, η Χρύσα, ο Παναγιώτης και ο Λευτέρης, τρεις νέοι φίλοι της Εταιρίας, να μας τραγουδούν από το “βάζει ο Ντούτσε τη στολή του” μέχρι το “ήταν ένα μικρό καράβι”...

Γεμίσαμε λοιπόν τις μπαταρίες μας, με φύση, χρώματα, ήχους, μυρωδιές, και γυρίσαμε με κέφι στην Αθήνα.

Μ. Ρουσσομουστακάκη

Μ. Ρουσσομουστακάκη

Νέα της Ελληνικής Χλωρίδας

Γ. Σφήκας

Onosma euboicum

Νέες τοποθεσίες του *Onosma euboicum*

Το *Onosma euboicum*, είναι ένα ελληνικό ενδημικό που φυτρώνει σε σερπεντινικά εδάφη, στη Βόρεια Εύβοια και στη Νότια Πίνδο, στο Νομό Καρδίτσας.

Το 1990, ο Γιώργος Σφήκας, βρήκε το είδος αυτό στο Ξηρόν όρος της Β. Εύβοιας και το 1996 και 1997 στα υψώματα του Δομοκού, βόρεια της Λαμίας. Το 2005, το ίδιο είδος ανακαλύφθηκε από τον Γιώργο Πολίτη, στο όρος Καλλίδρομο.

Όλες αυτές οι τοποθεσίες δεν αναφέρονται στη «Mountain Flora of Greece».

Γ. Σ.

Orchis x sciathia Ένα νέο υβρίδιο του γένους *Orchis* από τη Σκιάθο

Το μέλος κος Burkhard Biel από το Μόναχο, ανακάλυψε πρόσφατα, μελετώντας τα Ορχεοειδή των Σποράδων ένα νέο, άγνωστο υβρίδιο, μεταξύ του *Orchis boryi* και του *Orchis morio*, στη Σκιάθο. Το ονόμασε *Orchis x sciathia* B. Biel. Το υβρίδιο βρήκε και φωτογράφησε στο κέντρο της νήσου Σκιάθου, δυτικά της πόλης, σε περιοχή όπου υπήρχαν και οι γεννήτορες, *O. boryi* και *O. morio*.

Γ.Σ.

Moneses uniflora - Ένα είδος σπάνιο για την ελληνική χλωρίδα

Η *Moneses uniflora* μοιάζει σαν ένα λευκό, εύοσμο, μικρό άστρο, με τα μονήρη, κατανεύοντα άνθη. Πολυετής πόα, της οικογένειας των *Pyrolaceae*, με ύψος βλαστού 5-15 εκ., χαρακτηρίζεται από βραχύ ριζώμα και ελαφρώς οδοντωτά παράρριζα φύλλα, ωχροπράσινα, ωσειδή και στρογγυλά. Τα πέντε πέταλα του άνθους είναι επίπεδα, οι στήμονες δέκα, με μεγάλους ανθήρες. Ο στύλος όρθιος, με χοντρό στίγμα κροσσωτό. Σπάνιο στη χώρα μας, απαντάται σε φτωχά, αλλά πλούσια σε μυκόρριζα εδάφη, σε ορεινές περιοχές 800-2200 μ στη Νότια Πίνδο, στο Σμόλικα, στον Όλυμπο και στη Ροδόπη (απ' όπου και το δείγμα της φωτογραφίας, από την περιοχή Στραβόρεμα Ελατίας). Υπάρχει επίσης στη βόρεια Κεντρική Ευρώπη, τη Σιβηρία και τη Βόρεια Αμερική.

M.A.

M. Αρτέργης

Moneses uniflora

A new hybrid between *Orchis morio* and *Orchis boryi* was found on the island of Skiathos by Burkhard Biel, who named it *Orchis x sciathia*.

Onosma euboicum, known from various sites in N. Euboea, S. Pindos and the prefecture of Karditsa, was also found by George Sfikas at new sites on Mt. Xiron in N. Euboea and Domokos hills. Also by George Politis on Mt. Kallidromon.

Περιβαλλοντικές Παρεμβάσεις

Οι σημαντικότερες περιβαλλοντικές παρεμβάσεις που πραγματοποίησε η Εταιρία μας κατά το τελευταίο διάστημα, έχουν ως εξής:

Λίμνη Μητρικού (Ισμαρίδα)

Σε περιοχή που βρίσκεται δίπλα στη λίμνη Μητρικού προτάθηκε, σύμφωνα με μελέτη της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης, η κατασκευή μιας τεχνητής υδατοσυλλογής, με σκοπό τη βελτίωση της ποιότητας των επιφανειακών νερών. Ο συγκεκριμένος χώρος σήμερα καλύπτεται από εποχιακά υγρά λιβάδια, που αποτελούν το μοναδικό εναπομείναν υπόλειμμα τέτοιων οικοτόπων στην ευρύτερη περιοχή. Τα υγρά αυτά λιβάδια, που βρίσκονται στη βορειοανατολική πλευρά της λίμνης, προσφέρουν έναν αναντικατάστατο χώρο τροφής, ανάπαυσης και αναπαραγωγής για πολλά είδη πουλιών (αγριόπαπιες κ.α.). Το σχεδιαζόμενο έργο, εφόσον υλοποιηθεί, θα καταστρέψει τους ευαίσθητους αυτούς οικοτόπους. Η Εταιρία μας προέβη σε γραπτή παρέμβαση προς το Φορέα Διαχείρισης του νεο-συσταθέντος Εθνικού Πάρκου που περιλαμβάνει και την εν λόγω λίμνη, επισημαίνοντας τις επαιτούμενες επιπτώσεις.

Marchalina hellenica

Πολλές ήταν, κατά το διάστημα αυτό, οι εξελίξεις στο θέμα της *Marchalina hellenica*.

Συγκεκριμένα, το φετινό καλοκαίρι ξεκίνησαν οι πρώτες πειραματικές προσπάθειες καταπολέμησης της Βαμβακίασης, σε πευκοδάση και αλσύλλια της Αττικής, σύμφωνα με την απόφαση της αρμόδιας Διεύθυνσης του Υπουργείου αγροτικής Ανάπτυξης. Επίσης, μέλη της επιτροπής του Δ.Σ. της Εταιρίας μας που ασχολείται με το ζήτημα αυτό, έχουν ήδη ξεκινήσει συναντήσεις με τον εντομολόγο κ. Πάνο Πετράκη του Ινστιτούτου Μεσογειακών Δασικών Οικοσυστημάτων του ΕΘΙΑΓΕ καθώς και με άλλους ειδικούς επιστήμονες. Για το ίδιο θέμα, δώσαμε συνέντευξη στο Mega Channel, εστιάζοντας στα οικολογικά προβλήματα που συνδέονται με τη *Marchalina hellenica*, καθώς και στις σχετικές παρεμβάσεις της Εταιρίας μας. Μάλιστα, αυτές οι απόψεις της Εταιρίας μας δημοσιεύθηκαν και σε εφημερίδες (Καθημερινή, Ελευθεροτυπία κ.α.) καθώς και στο περιοδικό «Κηποτεχνία».

Φαράγγι Κλεισιώτη

Πρόσφατα πληροφορηθήκαμε ότι σχεδιάζεται η κατασκευή υδροηλεκτρικού φράγματος στον ποταμό Κλεισιώτη, στο δήμο Φουρνά (Ευρυτα-

Γ. Σφήκας

να). Ο Κλεισιώτης ή Μέγας ποταμός, σχηματίζει ένα φαράγγι μήκους 5 χιλιομέτρων, μέχρι το σημείο συνάντησής του με το Μέγδοβα και δημιουργεί ένα τοπίο εξαιρετικής ομορφιάς με αξιόλογους σχηματισμούς, πλούσια βλάστηση, γκρεμούς και καταρράκτες. Επιπλέον στην περιοχή του φαραγγιού αυτού απαντώνται ορισμένοι οικοτόποι οι οποίοι προστατεύονται από την Ευρωπαϊκή Οδηγία 92/43. Επίσης, υπάρχουν προστατευόμενα είδη ζώων, όπως η Βίδρα, διάφορα είδη Νυχτερίδων καθώς και σπάνια είδη πουλιών. Η ΕΕΠΦ έστειλε επιστολές στις αρμόδιες Υπηρεσίες του ΥΠΕΧΩΔΕ και του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης, σε μια προσπάθεια να ελεγχθεί η νομιμότητα των σχεδιαζόμενων εργασιών. Απαντώντας, η Ειδική Υπηρεσία Περιβάλλοντος του ΥΠΕΧΩΔΕ, μας ενημέρωσε ότι δεν έχει υποβληθεί μελέτη ή προμελέτη για την κατασκευή του φράγματος στον Κλεισιώτη και άρα, ως εκ τούτου, δεν πρόκειται -προς το παρόν- να γίνει το συγκεκριμένο έργο.

Χελμός

Η Εταιρία μας έχει ασχοληθεί από παλιά με τα ζητήματα που άπτονται της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος του Χελμού και συμμετείχε στο Διοικητικό Συμβούλιο του οικείου Φορέα Διαχείρισης, εκπροσωπούμενη από τον Πρόεδρό της, Γιώργο Σφήκα, ο οποίος είναι αναπληρωτής εκπρόσωπος των Περιβαλλοντικών Οργανώσεων. Στις αρχές του περασμένου καλοκαιριού, ο Εκπολιτιστικός και Εξωραϊστικός Σύλλογος Κάτω Λουσών μας πληροφόρησε ότι είχαν ξεκινήσει οι διαδικασίες για την αδειοδότηση της λειτουργίας λατομείου σε τοποθεσία που βρίσκεται εντός της προστατευόμενης περιοχής του Δικτύου Natura 2000 καθώς και εντός του κηρυγμένου αρχαιολογικού χώρου Λουσών. Μάλιστα, η ΣΤ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων είχε ήδη κάνει αρνητική εισήγηση για το λατομείο αυτό. Η Εταιρία μας αντέδρασε άμεσα, ενημερώνοντας εγγράφως όλους τους συναρμόδιους φορείς και ζητώντας την άμεση παρέμβασή τους. Η κινητοποίηση αυτή πέτυχε το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα: Η Νομαρχία Αχαΐας ακύρωσε την απόφαση έγκρισης της μελέτης του λατομείου, ματαιώνοντας έτσι τη σοβαρή αυτή απειλή για το τοπίο και τη φύση του Χελμού.

Άλλες περιβαλλοντικές παρεμβάσεις

Στο διάστημα αυτό έγιναν τρεις ακόμα περιβαλλοντικές παρεμβάσεις (Λιμνοθάλασσα Αλυκή στην Κω, Σέσι Αττικής και αγωγός φυσικού αερίου - σύνδεση με Ιταλία), ενώ συνεχίστηκε η παρακολούθηση των υποθέσεων που βρίσκονται σε εξέλιξη (Αμβρακικός, Σέριφος και Νέα Μάκρη). Επίσης, για τον Όλυμπο, όπου δυστυχώς σχεδιάζεται χιονοδρομικό κέντρο στην περιοχή Βρυσσοπούλες, δώσαμε συνεντεύξεις σε ραδιοφωνικούς σταθμούς. Νέοτερα για όλες αυτές τις παρεμβάσεις θα διαβάσετε στα επόμενα τεύχη του περιοδικού.

Τέλος, μαζί με τις άλλες περιβαλλοντικές οργανώσεις πανελλαδικής εμβέλειας στείλαμε επιστολή προς τον Υπουργό ΠΕΧΩΔΕ κ. Σουφλιά σχετικά με τους Φορείς Διαχείρισης και τη χρηματοδότησή τους από το Τρίτο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης. Για το ίδιο θέμα, συμμετείχαμε σε συνάντηση με τον Έλληνα Επίτροπο Περιβάλλοντος κ. Σταύρο Δήμα, ο οποίος διαβεβαίωσε ότι δεν πρόκειται να γίνουν περικοπές στα κονδύλια που προβλέπονται για τις προστατευόμενες περιοχές.

Μαρίνος Γκαϊλιχ

Παρουσίαση σχολικών δραστηριοτήτων για την προστασία του περιβάλλοντος

Η Εταιρία μας διοργάνωσε με μεγάλη επιτυχία την παρουσίαση σχολικών δραστηριοτήτων για την προστασία του περιβάλλοντος για τη σχολική χρονιά 2004-2005.

Όλες οι Περιβαλλοντικές σχολικές ομάδες, που συμμετέχουν στα προγράμματα Π.Ε. της ΕΕΠΦ, παρουσίασαν σε μια ειδική φόρμα - έντυπο μια δράση τους για το φυσικό περιβάλλον, την οποία υλοποίησαν οι ίδιοι.

Όσοι ενδιαφέρονται, έχουν τη δυνατότητα να ενημερωθούν γι' αυτές στην ιστοσελίδα της ΕΕΠΦ στο Διαδίκτυο (www.eepf.gr)

A.B. & Π.Μ.

Μαθητές του
2ου Γυμνασίου Κομοτηνής

Η ενδημική πέστροφα των Πρεσπών και η προστασία της

Η Εταιρία Προστασίας Πρεσπών ξεκινά την εκπόνηση προγράμματος για την μελέτη της οικολογίας του ενδημικού υποείδους πέστροφας της Πρέσπας, *Salmo trutta peristericus*, αποσκοπώντας στη διατήρηση του είδους και στην πρόταση λήψης διαχειριστικών μέτρων για την προστασία του.

Το υποείδος αυτό κατατάχθηκε σε «Κινδυνεύον» στην Κόκκινη λίστα των ενδημικών ψαριών γλυκού νερού της Μεσογείου στις αρχές του 2005. Στην κατάταξη αυτή περιλαμβάνονται είδη των οποίων οι πληθυσμοί έχουν φτάσει σε κρίσιμο σημείο ή που οι βιότοποί τους έχουν μειωθεί τόσο δραστικά, ώστε να είναι καταδικασμένα σε άμεσο κίνδυνο εξαφάνισης. Η επιβίωση τους είναι αμφίβολη, ιδιαίτερα αν οι επιβαρυντικοί παράγοντες δεν πάψουν να υφίστανται.

Το αρχαιότερο είδος πέστροφας στη Ελλάδα, η πέστροφα της Πρέσπας, κατατάσσεται στα «Κινδυνεύοντα», λόγω του μειωμένου πληθυσμού και της περιορισμένης εξάπλωσής του στα άνω τμήματα του ποταμού του Αγ. Γερμανού στην Ελλάδα και σε ένα ακόμη ποτάμι στις γειτονικές πλαγιές του όρους Pelister στην Π.Γ.Δ.Μ.

Η πολύ περιορισμένη εξάπλωση του υποείδους αποτελεί ήδη αρνητικό παράγοντα για τη διατήρησή του, η οποία εξαρτάται κυρίως από την ποιότητα του νερού και την οικολογική κατάσταση των δύο μικρών ρεμάτων όπου ζει. Ο ιδιαίτερα μικρός πληθυσμός του ποταμού του Αγ. Γερμανού είναι ευαίσθητος στην αλιεία, ενώ ιδιαίτερη απειλή αποτελεί η παράνομη αλιεία με χλωρίνη, γαλατσίδα, δίχτυα κλπ, που εξοντώνει τους γεννήτορες. Εν δυνάμει κινδύνους για το είδος αποτελούν η ρύπανση από σταβλικές εγκαταστάσεις ή τεχνικά έργα που γίνονται χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η ευαισθησία του είδους στην ευρύτερη περιοχή του όρους Βαρνούντα.

Η ένταξη όλης της λεκάνης απορροής του ποταμού του Αγ. Γερμανού στο Ευρωπαϊκό Δίκτυο Προστατευομένων Περιοχών Natura 2000 θέτει την περιοχή υπό νομικό καθεστώς προστασίας και ενισχύει κάθε προσπάθεια διατήρησης του υποείδους και προστασίας της περιοχής.

Το πρόγραμμα εκπονείται σε συνεργασία με το Ίδρυμα Tour du Valat (Γαλλία) και με χρηματοδότηση από το WWF-Ελλάς.

Εταιρεία Προστασίας Πρεσπών

Ι. Καζόγλου

Επάνω: Αναζητώντας την ενδημική πέστροφα στο ποτάμι του Αγίου Γερμανού.
Κάτω: Μια σπάνια φωτογραφία της.

Α. Νικολάου

Η επίθεση των ξενικών

Γ. Σφήκας

Jacaranda mimosifolia

Οι όμορφες βιολετιές Τζακαράντες (*Jacaranda mimosifolia*), που κοσμούν δρόμους και πάρκα σε διάφορες πόλεις του κόσμου, δεν είναι ευπρόσδεκτες στην Πρετόρια, πρωτεύουσα της Νότιας Αφρικής. Απαγορεύεται η καλλιέργεια νέων φυτών, ενώ όσα φυτρώνουν μόνα τους θα πρέπει να καταστρέφονται, με επιβολή τσουχτερού προστίμου στην αντίθετη περίπτωση. Στο πιο μεγαλεπήβολο έργο ζιζανιοκτονίας η Νότια Αφρική χρησιμοποιεί πάνω από 20.000 άτομα. Η Τζακαράντα, νοτιοαμερικανικής προέλευσης καλλωπιστικό, είναι ένα μόνο από τα θύματα της εκστρατείας εναντίον των ξενικών φυτών, που αντλούν πολύτιμα αποθέματα νερού από τον υδροφόρο ορίζοντα, συναγωνιζόμενα τα γηγενή είδη.

Σήμερα τα είδη μετακινούνται γρηγορότερα και μακρύτερα μέσα στη φύση απ' ό,τι σε οποιαδήποτε προηγούμενη εποχή. Η εξάπλωση των λεγομένων επιγενών είναι πολύ εύκολη και ενίοτε επιθετική, στο νέο κόσμο των ταξιδιών και συνεχών μετακινήσεων, όπου τα προστατευτικά σύνορα τείνουν να

εκλείψουν. Διάφορα είδη ζώων και φυτών, ακόμη και μικροοργανισμών, δεν έχουν φυσικούς εχθρούς στις χώρες όπου μεταφέρονται και, ως ζιζάνια πλέον, προκαλούν δυσεπίλυτα προβλήματα. Ακόμη και κατοικίδια τα οποία αφήνονται ελεύθερα όταν οι κάτοχοί τους τα βαρεθούν, όπως γάτες, νεροχελώνες και διάφορα ερπετά, πολλαπλασιάζονται εις βάρος των τοπικών ειδών πανίδας. Στο τεύχος του Μαρτίου 2005 του National Geographic, αναφέρονται χαρακτηριστικές περιπτώσεις επιγενών ειδών που έχουν καταστεί μάλιστα για το περιβάλλον.

Από τη Νότια Αμερική προέρχεται και το καλλωπιστικό φυτό Μικόνια (*Miconia calvescens*). Στις τροπικές ζούγκλες του τόπου καταγωγής του μεγαλώνει χωρίς προβλήματα ανάμεσα σε άλλα δέντρα, αλλά στη Ταϊτή και τη Χαβάη όπου εισήχθη σχηματίζει πυκνές συστάδες που καλύπτουν το έδαφος με αδιαπέραστη από το φως οροφή, κάτω από την οποία τα τοπικά είδη είναι αδύνατο να αναπτυχθούν. Η επίσης νοτιοαμερικανική *Mikania micrantha* χρησιμοποιήθηκε κατά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο στην Ινδία για να καμουφλάρει αεροδρόμια. Σήμερα «στραγαλλίζει» μεγάλες περιοχές της νοτιοανατολικής Ασίας. Στη Μεσόγειο είναι γνωστή η περίπτωση του τροπικού φυκιού *Caulerpa taxifolia* που διέφυγε από ενυδρείο του Μονακό το 1984 και απλώθηκε ταχύτατα, καλύπτοντας 120.000 στρέμματα, εκτοπίζοντας την υπάρχουσα υποθαλάσσια βλάστηση. Η μέδουσα *Mnemiopsis leigyli* μεταφέρθηκε μέσα στο έρμα πλοίων από τις ανατολικές ακτές της Αμερικανικής ηπείρου στη Μάυρη Θάλασσα, όπου αναστάτωσε το οικοσύστημα,

τρεφόμενη με αυγά ψαριών και πλαγκτόν. Σήμερα απειλεί ακόμη και την Κασπία θάλασσα! Αντιστρόφως, ένα είδος μυδιού σε μέγεθος νυχιού (*Dreissena polymorpha*), που προέρχεται από τη Μαύρη Θάλασσα, έχει εισβάλει στις λίμνες του Καναδά και των ΗΠΑ σε τόσο μεγάλους αριθμούς, ώστε να βουλώσει σωλήνες εισόδου νερού, αχρηστεύοντας ολόκληρα εργοστάσια, με τεράστια ζημία στις οικονομίες των δύο χωρών. Οι μυοκάστορες, τρωκτικά από τη Νότια Αμερική, εισήχθησαν σε διάφορες χώρες για τη γούνα τους. Όσοι διαφεύγουν προκαλούν διάβρωση στις όχθες των ποταμών από την υπερβόσκηση. Στην Ελλάδα υπάρχουν αποικίες μυοκάστωρων στους υγρότοπους της Μακεδονίας και της Ηπείρου. Τα δηλητηριώδη μυρμήγκια *Solenopsis invicta*, επίσης από τη Νότια Αμερική, προκαλούν βλάβες στις καλλιέργειες των ΗΠΑ, καθώς και σε ανθρώπους και κατοικίδια. Επιπλέον εκδιώκουν άλλα είδη μυρμηγκιών, ερπετά

Lantana camara

Μ. Αιτέρης

και θηλαστικά από τους βιοτόπους τους. Τα ψαρόνια (*Sturnus vulgaris*), που κατάγονται από την Ευρώπη, την Ασία και τη βόρεια Αφρική, έχουν πλέον παγκόσμια εξάπλωση, εκτοπίζοντας άλλα πουλιά, υφαρπάζοντας τις φωλιές και την τροφή τους. Η κοινή αλεπού (*Vulpes vulpes*) θεωρείται υπεύθυνη για αφανισμούς ειδών ορνιθοπανίδας και θηλαστικών από τότε που έγινε η εισαγωγή της στην Αυστραλία. Ανάμεσα στους μικροοργανισμούς, το *Ophiostoma ulmi* προκάλεσε τον αποδεκατισμό των καραγατσιών στην Ευρώπη. Σε τέτοιες περιπτώσεις, όπως και μετά την καταστροφή της αμερικάνικης καστανιάς από έναν επιγενή μύκητα (*Cryphonectria parasitica*), η ζημιά είναι μόνιμη, αφού μερικά οικοσυστήματα δεν

μπορούν να ανακάμψουν και το τοπίο αλλάζει ριζικά.

Τα 100 πλέον ανεπιθύμητα και διαδεδομένα επιγενή παρατίθενται σε έναν κατάλογο του περιοδικού. Η αναφορά ωρισμένων ειδών στη λίστα, ομολογούμενως μας εκπλήσσει. Ανάμεσά τους ξεχωρίζουμε τα εξής:

Μικροοργανισμοί: το *Ophiostoma ulmi*, που προσβάλλει το καραγάτσι

Θαλάσσια φυτά: το φύκι *Caulerpa taxifolia*

Χερσαία φυτά: η θαλάσσια πεύκη (*Pinus pinaster*), το κοινό καλάμι (*Arundo donax*), το κλωπιστικό λαντάνα (*Lantana camara*), το λιγούστρο (*Ligustrum robustum*) και το κινόνο (*Cinchona pubescens*)

Υδρόβια ασπόνδυλα: το μεσογεικό μύδι (*Mytilus galloprovincialis*),

ο ανωφελής κώνωψ (*Anopheles quadrimaculatus*) και η κοινή σφήκα (*Vespula vulgaris*)

Ψάρια: ο κυπρίνος (*Cyprinus carpio*) και η πέστροφα (*Salmo trutta*)

Πουλιά: η μάйна (*Acridotheres tristis*) και το ψαρόνι (*Sturnus vulgaris*)

Θηλαστικά: η γάτα (*Felis catus*), η κατσίκα (*Capra hircus*), ο γκρίζος σκίουρος (*Sciurus carolinensis*), ο μακάκος πίθηκος (*Macaca fascicularis*), το ποντίκι (*Mus musculus*), ο μουκάστωρ (*Myocastor coypus*), ο χοίρος (*Sus scrofa*), το κουνέλι (*Oryctolagus cuniculus*), το κόκκινο ελάφι (*Cervus elaphus*), η αλεπού (*Vulpes vulpes*), ο αρουραίος (*Rattus rattus*) και η ερμίνα (*Mustela erminea*).

Μ.Απέργη

Κινητά τηλέφωνα

Αν και τα κινητά τηλέφωνα είναι περισσότερα από τους κατοίκους της χώρας (11 εκατ. συνδέσεις μέχρι σήμερα), δεν υπάρχει ακόμη καμμία μέριμνα για την ανακύκλωση τους, παρ' όλο που οι χρήστες αλλάζουν συσκευή περίπου μια φορά το χρόνο. Μπορεί να μην πετάγονται ακόμη πολλά παλιά κινητά στα σκουπίδια, όμως η υπερσυσσώρευση

θα οδηγήσει, ασφαλώς, σε μαζική απόρριψη στο μέλλον.

Στην Ελλάδα η διαχείριση των ηλεκτρικών και ηλεκτρονικών απορριμμάτων ρυθμίστηκε με Προεδρικό Διάταγμα από το 2004, αλλά υπολείπεται η εφαρμογή του μέτρου. Σύμφωνα με το Π.Δ., οι εταιρίες παραγωγής και εμπορίας των συγκεκριμένων προϊόντων καθίστανται υπεύθυνες για τη διαχείριση και ανακύκλωση τους, με την προϋπόθεση ότι τα όποια κέρδη προκύπτουν, θα διατίθενται σε περιβαλλοντικούς σκοπούς. Δύο εταιρίες έχουν δημιουργηθεί μέχρι τώρα, αλλά παραμένουν μάλλον ανενεργές για διάφορους λόγους. Μόνο ο Δήμος Αθηναίων συγκεντρώνει ελάχιστα κινητά στο πιλοτικό του πρόγραμμα των τελευταίων μηνών. Καμμία από τις τρεις εταιρίες κινητής τηλεφωνίας της χώρας μας δεν έχει ξεκινήσει κάποιο σχετικό πρόγραμμα, ενώ σύμφωνα με το ΥΠΕΧΩΔΕ, αντιθέτως, κωλυσιεργούν. Ήδη υπάρ-

χει, πάντως, δέσμευση απέναντι στην Ευρωπαϊκή Ένωση να ανακυκλώνονται 44.000 τόνοι ηλεκτρικών και ηλεκτρονικών αποβλήτων από την αρχή του 2007, ενώ σε περίπτωση καθυστέρησης προβλέπονται και ποινικές ευθύνες από το Π. Δ.

Εκτός από μία πιο άμεση κρατική παρέμβαση, για να ξεκινήσει η διαδικασία της ανακύκλωσης, χρειάζεται η έντονη ενημέρωση και κίνητρα, όπως, π.χ., έκπτωση στους λογαριασμούς κινητής τηλεφωνίας σε όσους παραδίδουν παλιές συσκευές. Εν τω μεταξύ, κανείς δεν πρέπει να πετά το κινητό του στα σκουπίδια, γιατί η απόρριψη απελευθερώνει επικίνδυνες χημικές ουσίες, όπως διοξίνες, βρωμιούχες ενώσεις, μόλυβδο και κάδμιο, με αποτέλεσμα να μολύνονται το έδαφος, τα φυτά και ο υδροφόρος ορίζων, με τελικό αποδέκτη τον άνθρωπο.

Περίληψη άρθρου του Γιάννη Ελαφρού, ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 16-10-2005.

Τα φυτά της οικογένειας Κομβολβουλίδες στην Ελλάδα

του Γ. Σφήκα

Οι Κομβολβουλίδες είναι μία μεγάλη οικογένεια φυτών της Ελληνικής χλωρίδας που κοινό χαρακτηριστικό τους έχουν τα άνθη τους, που μοιάζουν με χωνάκια, σε διάφορα χρώματα. Τα περισσότερα είναι φυτά αναρριχώμενα, υπάρχουν όμως και είδη που έχουν σχήμα μικρών θάμνων. Συνολικά στην Ελλάδα απαντούν 6 γένη αυτής της Οικογένειας με 44 είδη. Εδώ παρουσιάζουμε τα είδη των γενών *Convolvulus*, *Ipomoea* και *Calystegia* που έχουν καλλωπιστικό ενδιαφέρον. Τα άλλα τρία γένη (*Cuscuta*, *Cressa*, *Dichondra*) κάνουν άνθη μικρότατα και ασημαντα.

Κλειδες αναγνώρισης

Κομβόλβουλοι (γένος *Convolvulus*)

Ωοθήκη δίχωρη. Στύλος με 2 στίγματα. Κάτω από τον κάλυκα υπάρχουν 2 γραμμοειδή βράκτια.

Καλυστεγές (γένος *Calystegia*)

Ωοθήκη δίχωρη. Στύλος με 2 στίγματα. Υπάρχουν 2 μεγάλα φυλλόμορφα βράκτια που καλύπτουν τον κάλυκα.

Ιπομοίεες (γένος *Ipomoea*)

Ωοθήκη τετράχωρη. Στύλος με 1 μόνο στίγμα.

Κομβόλβουλοι

1. Κομβόλβουλος ο αρουραίος *Convolvulus arvensis*

Φυτό με ρίζα πολυετή και βλαστούς έρποντες ή αναρριχώμενους. Τα φύλλα του είναι βελοειδή, έμμισχα και επαλλάσσοντα κατά μήκος του βλαστού. Τα άνθη βγαίνουν ανά ένα, στις μασχάλες των φύλλων πάνω σε μακρύ ανθικό ποδίσκο. Το χρώμα

τους είναι συνήθως λευκό και μερικές φορές ανοιχτό ρόδινο. Η διάμετρός τους είναι γύρω στα 3 εκ.

Εξάπλωση: Είδος κοινό σ' ολόκληρη την Ελλάδα, ιδιαίτερα στην πεδινή και ημιορεινή ζώνη, αλλά συχνά και ψηλότερα. Θεωρείται ζιζάνιο των αγρών.

2. Κομβόλβουλος του Μαίρει *Convolvulus mairei*

Μοιάζει με μικρογραφία του *C. arvensis*. Είναι φυτό χνουδωτό. Η ρίζα είναι πολυετής. Οι βλαστοί βγαίνουν ακτινωτά και δεν ξεπερνούν τα 15 εκ. Τα φύλλα είναι πολύ μικρά, μέχρι 1 εκ. και έχουν σχήμα βελοειδές. Τα άνθη είναι λευκά εσωτερικά, με ρόδινη απόχρωση εξωτερικά και δεν ξεπερνούν σε διάμετρο το 1,5 εκ.

Εξάπλωση: Πεδιάδα Φενεού, λίμνη Στυμφαλία, Παρνασσός. Ενδημικό.

3. Κομβόλβουλος ο αλθαιοειδής, υποείδος αλθαιοειδής *Convolvulus althaeoides* *subsp. althaeoides*

Φυτό τριχωτό με ρίζα πολυετή και βλαστούς έρποντες ή αναρριχώμενους. Φύλλα παλαμόλοβα, πράσινα. Τα άνθη βγαίνουν ανά 1, σε μακρύ ποδίσκο. Έχουν διάμετρο γύρω στα 4 εκ. και το χρώμα τους είναι ζωηρό ρόδινο ή ανοιχτό ρόδινο, με πορφυρό κέντρο.

Εξάπλωση: Σε πεδινές και ημιορεινές περιοχές, στο μεγαλύτερο μέρος της χώρας μας.

4. Κομβόλβουλος ο αλθαιοειδής υποείδος λεπτότατος *Convolvulus althaeoides* *subsp. tenuissimus*

Φυτό παρόμοιο με το προηγούμενο αλλά πιο λεπτοφυές με βλαστούς και φύλλα ασημόχρωμα και άνθη μικρότερα,

ρόδινα ή σπάνια λευκά, χωρίς πορφυρό κέντρο και με διάμετρο γύρω στα 3 εκ.

Εξάπλωση: Κοινό σε πολλές πεδινές και ημιορεινές περιοχές της Ελλάδας.

5. Κομβόλβουλος ο μπετονικόφυλλος υποείδος βετονικόφυλλος *Convolvulus betonicifolius* *subsp. betonicifolius*

Φυτό με πολυετή ρίζα και βλαστούς μακρούς, έρποντες, τριχωτούς, μέχρι 2 μ. Φύλλα καρδιοειδή - βελοειδή με χείλη κυματιστά. Άνθη ανά ένα ή δύο, στις μασχάλες των φύλλων, με μακρύ ποδίσκο. Έχουν διάμετρο 4 εκ. και πλέον και είναι λευκά ή ανοιχτορόδινα, με πορφυρό κέντρο.

Εξάπλωση: Στα ορεινά της ηπειρωτικής Ελλάδας, σε πυριτικά εδάφη, βωξίτες, σχιστόλιθους, κλπ.

6. Κομβόλβουλος ο Κανταβρίκος *Convolvulus cantabrica*

Πολυετές τριχωτό φυτό, με φύλλα λογχοειδή - γραμμοειδή και βλαστούς μέχρι 50 εκ., ανιόντες. Τα άνθη βγαίνουν ανά 1 έως 4, στις μασχάλες των φύλλων και έχουν χρώμα λευκό ή ανοιχτορόδινο. Η διάμετρός τους είναι γύρω στα 2,5 με 3 εκ.

Εξάπλωση: Ηπειρωτική Ελλάδα και Πελοπόννησος, σε βραχώδεις και πετρώδεις θέσεις της ημιορεινής και ορεινής ζώνης, συνήθως σε μη ασβεστολιθικά εδάφη.

7. Κομβόλβουλος ο ελαιόφυλλος υποείδος ελαιόφυλλος *Convolvulus oleifolius* *subsp. oleifolius*

Πρόκειται για ένα θαμνάκι πολυετές, με βλαστούς πυκνούς, όρθιους και φύλλα γραμμοειδή, σκεπασμένα με στρωτό, ασημόχρωμο τρίχωμα. Τα άνθη βγαί-

Convolvulus arvensis

Convolvulus arvensis
ρόδινη ποικιλία

Convolvulus mairei

Convolvulus althaeoides
ssp. althaeoides

Convolvulus althaeoides
ssp. tenuissimus

Convolvulus betonicifolius
ssp. betonicifolius

Convolvulus cantabrica

Convolvulus oleifolius
ssp. oleifolius

Convolvulus boissieri
ssp. parnassicus

Οι φωτογραφίες είναι του Γ. Σφήκα (εκτός των δύο του Μ. Hassler που σημειώνονται).

Convolvulus boissieri
ssp. suendermannii

M. Hassler

Convolvulus sabatius

Convolvulus dorycnium

M. Hassler

Convolvulus tricolor

Convolvulus pentapetaloides

Calystegia sylvatica

Calystegia sepium

Calystegia soldanella

Ipomoea imperati

νουν πολλά μαζί, σε κοινό ποδίσκο, από τις μασχάλες των ανώτερων φύλλων και έχουν χρώμα ρόδινο ή λευκό. Η διάμετρος τους είναι γύρω στα 2 - 2,5 εκ. **Εξάπλωση:** Παραθαλάσσιο είδος, στις ακτές της ηπειρωτικής Ελλάδας, της Πελοποννήσου και σε πολλά νησιά του Αιγαίου.

8. Κομβόλβουλος ο ελαιόφυλλος υποείδος σκοπελωδής
Convolvulus oleifolius subsp. scorpiolorum

Είναι η τοπική μορφή του *C. oleifolius* που απαντάται αποκλειστικά στην Κάρπαθο και είναι ενδημική. Ακριβής περιγραφή υπάρχει μόνο στη Flora Aegaea του K.H.Rechinger.

Εξάπλωση: Ενδημικό της Καρπάθου, σε παραθαλάσσιες θέσεις.

9. Κομβόλβουλος ο αργυρόθαμνος
Convolvulus argyrothamnos

Φυτό παρόμοιο με τον *C. oleifolius* αλλά βλαστοί κυρτοί, τοξοειδείς. Τα άνθη είναι λευκά και η στεφάνη (το χωνάκι) σχίζεται μέχρι τη μέση σε 5 λοβούς.

Εξάπλωση: Φυτό γνωστό μόνο από μία τοποθεσία της Ανατολικής Κρήτης, με πληθυσμό λίγων ατόμων. Γίνεται επιτυχημένη προσπάθεια να πολλαπλασιασθεί τα τελευταία χρόνια σε φυτώρια, στην Κρήτη.

10. Κομβόλβουλος ο πυκνότριχος
Convolvulus holosericeus

Πυκνά τριχωτό πολυετές φυτό, με βλαστούς 10 - 30 εκ. Φύλλα γραμμοειδή ή αντιλογοχειδή. Τα άνθη βγαίνουν ανά 1 ή 2 στην άκρη των βλαστών και είναι λευκά ή κιτρινωπά.

Εξάπλωση: Σπάνιο στη χώρα μας είδος της Βόρειας Ελλάδας.

11. Κομβόλβουλος του Λιβάνου
Convolvulus libanoticus

Είναι ο παλιός *C. radicosus*. Νανώδες, πολυετές, πολύκλαδο θαμνάκι, με πυκνούς βλαστούς που δεν ξεπερνούν τα 5 εκ. Τα φύλλα είναι μικρά, λογοχειδή, παχιά, λεία από πάνω και

με πυκνές τρίχες από κάτω. Τα άνθη βγαίνουν σε «κεφάλια», ανά 2 έως 6 και έχουν χρώμα ρόδινο, και με διάμετρο γύρω στα 2 εκ. **Εξάπλωση:** Στην αλπική ζώνη των βουνών Γκιώνα, Ζήρεια και Ψηλορείτης.

12. Κομβόλβουλος του Μπουασσιέ υποείδος του Παρνασσού
Convolvulus boissieri subsp. parnassicus

Είναι ο παλιός *C. cochlearis*. Νανώδες, πολυετές φυτό, με βλαστούς πυκνούς, μέχρι 5 εκ. και φύλλα μικρά, αντρωειδή, κοχλιάρμορφα, σκεπασμένα με πυκνό, στρωτό, ασημένιο τρίχωμα. Τα άνθη βγαίνουν ανά 1 ή 2, έχουν διάμετρο γύρω στο 1,5 εκ. και είναι ρόδινα.

Εξάπλωση: Στα βουνά Πατέρας, Πάρνηθα, Παρνασσός, Γκιώνα, Βαρδούσια, Κάτω Όλυμπος, Μπέλες και Ίασμος Θράκης.

13. Κομβόλβουλος του Μπουασσιέ υποείδος του Σουέντερμαν
Convolvulus boissieri subsp. suendermannii

Παρόμοιος με τον προηγούμενο αλλά φυτό πιο ισχυρό και πιο μεγάλο, με φύλλα αντιλογοχειδή. Τα άνθη βγαίνουν ανά 1 έως 4 και είναι ρόδινα, με διάμετρο γύρω στα 2, 5 έως 3,5 εκ.

Εξάπλωση: Ενδημικό στην οροσειρά του Ορβήλου, στην Ελληνική και Βουλγαρική πλευρά.

14. Κομβόλβουλος ο γραμμοειδής
Convolvulus lineatus

Φυτό πολυετές, τριχωτό, με ξυλώδη βάση και βλαστούς 3 - 25 εκ., απλωτούς ή ανιόντες. Φύλλα γραμμοειδή ή αντιλογοχειδή. Άνθη 1,2 - 2,5 εκ., ρόδινα, που φυτρώνουν ανά 1 έως 4, σε κοινό ποδίσκο.

Εξάπλωση: Παξοί, Αντίπαξοι, Κάρπαθος, Κάσος.

15. Κομβόλβουλος η Σκαμόνια
Convolvulus scamonia

Φυτό με ρίζα πολυετή και βλαστούς μέχρι 75 εκ., απλωτούς ή συνεστραμένους. Φύλλα έμμι-

σχα, τριγωνικά - ωοειδή ή λογοχειδή ή βελοειδή, ακέραια. Άνθη τουλάχιστον 3 σε κοινό ποδίσκο. Έχουν χρώμα κρεμ και διάμετρο 2,5 - 4,5 εκ.

Εξάπλωση: Σάμος, Κως και γειτονική Τουρκία.

16. Κομβόλβουλος της Κόιλης Συρίας
Convolvulus coelesyriacus

Φυτό μονοετές, απλωτό ή ανιόν, με βλαστούς μέχρι 30 εκ., γωνιώδεις, χνουδωτούς. Κατώτερα φύλλα πλατιά καρδιοειδή ή νεφροειδή, 2 - 4 εκ., χνουδωτά. Ανώτερα φύλλα όμοια αλλά μικρότερα και λίγο λοβώδη. Άνθη ανά 1 σε κάθε ποδίσκο, ρόδινα ή ροδινοπόρφυρα, με διάμετρο 1,5 έως 2,5 εκ.

Εξάπλωση: Καστελλόριζο, Κύπρος, Λίβανος, Παλαιστίνη.

17. Κομβόλβουλος ο σαβάτιος
Convolvulus sabatius

Φυτό με ρίζα πολυετή και βλαστούς χνουδωτούς, με φύλλα λίγο - πολύ λογοχειδή. Άνθη 1 έως 2, στις μασχάλες των φύλλων, πάνω σε αρκετά μακρύ ανθικό ποδίσκο. Έχουν χρώμα ζωηρό μπλέ ή σπανιότερα ρόδινο και διάμετρο 2,5 - 4 εκ.

Εξάπλωση: Μόνο στην Κέρκυρα, στις περιοχές Αχιλλείο και Γαστούρι.

18. Κομβόλβουλος το Δορύκνιο

Αυτό το είδος διαφέρει από τα άλλα. Είναι ένα πολυετές φρύγανο, σχεδόν σφαιρικό, με διάμετρο που μπορεί να ξεπεράσει το 1μ. και πυκνές, πράσινες διακλαδώσεις, με πολύ μικρά, σπατουλοειδή ή λογοχειδή φύλλα. Τα άνθη βγαίνουν ανά 1 έως 3 σε κοινό ποδίσκο, είναι ανοιχτορόδινα και έχουν διάμετρο 1 - 2 εκ. **Εξάπλωση:** Σε ξηρές και θερμές τοποθεσίες της Αν. Στερεάς, της Πελοποννήσου, της Κρήτης και των νησιών του Αιγαίου.

19. Κομβόλβουλος ο τρίχρωμος
Convolvulus tricolor

Μονοετές φυτό με βλαστούς έρποντες ή όρθιους μέχρι 30εκ. Τα φύλλα του είναι λογοχειδή ή

αντρωειδή. Τα άνθη βγαίνουν ανά 1 σε μακρύ ποδίσκο, έχουν διάμετρο 2 - 3 εκ. και είναι γαλάζια ενώ στο μέσον είναι κίτρινα. Μεταξύ του κίτρινου και του γαλάζιου μεσολαβεί μιά λευκή ζώνη.

Εξάπλωση: Βόρεια Ελλάδα και νησιά του Ιονίου, σπάνιο.

20. Κομβόβουλος ο πενταπεταλοειδής

Convolvulus pentapetaloides

Παρόμοιος με τον *C. tricolor* αλλά πολύ πιο μικρό φυτό, με άνθη μικρότερα, 1 - 1,5 εκ., γαλάζια με κιτρινωπό κέντρο. Η στεφάνη χωρίζεται σε 5 μυτερούς λοβούς. Φύλλα σπατουλοειδή ή λογχοειδή.

Εξάπλωση: Σπάνιο στη Χαλκιδική, στο Καστελλόριζο, στη Μάνη, στην Αίγινα, ίσως και αλλού.

21. Κομβόβουλος ο Σικελικός

Convolvulus siculus

Μοιάζει με τον *C. pentapetaloides* αλλά τα φύλλα είναι καρδιοειδή ή ωσειδή.

Εξάπλωση: Σπάνιος στην Κρήτη και στα νησιά του Άν. Αιγαίου.

Καλυστέγες

22. Καλυστέγη η δασική

Calystegia sylvatica

Φυτό πολυετές, με βλαστούς έρποντες ή αναρριχώμενους, μέχρι 4 μ. Φύλλα μεγάλα, μακρομισχα, καρδιοειδή. Άνθη λευκά, μεγάλα, με διάμετρο 5 - 9 εκ.

Εξάπλωση: Στα ορεινά της ηπειρωτικής Ελλάδας και Πελοποννήσου, σε δροσερές τοποθεσίες.

23. Καλυστέγη η φρακτώδης

Calystegia sepium

Φυτό παρόμοιο με το προηγούμενο, αλλά άνθη πιο μικρά, με διάμετρο 3 - 5 εκ.

Εξάπλωση: Σε ρεματιές και υγροτόπους χαμηλού υψόμετρου, σχεδόν σε ολόκληρη την Ελλάδα.

24. Καλυστέγη η Σολτανέλλα

Calystegia soldanella

Φυτό με βλαστούς σαρκώδεις, έρποντες και φύλλα σαρκώδη, νεφροειδή. Άνθη ρόδινα, με διάμετρο 3 - 5 εκ.

Εξάπλωση: Στις αμμοθίνες των παραλιών, σχεδόν σ' ολόκληρη την Ελλάδα.

Ιπομοίες

25. Ιπομοία του Ιμπεράτι

Ipomoea imperati

Φυτό πολυετές, με βλαστούς έρποντες, σαρκώδεις. Φύλλα σαρκώδη, προμήκη ή χωρισμένα βαθειά σε πέντε λοβούς. Άνθη ανά 1 σε κάθε ποδίσκο, λευκά με πρασινοκίτρινο κέντρο.

Εξάπλωση: Σε αμμώδεις παραλίες της Ρόδου και της Κρήτης. Σπάνιο.

26. Ιπομοία η απεξεσμένη

Ipomoea acuminata

Φυτό με ρίζα πολυετή και βλαστούς πολλούς και μακριούς, με μήκος πολλών μέτρων. Φύλλα μεγάλα, καρδιοειδή ή τρίλοβα. Τα άνθη βγαίνουν περισσότερα από ένα σε κάθε ποδίσκο. Έχουν διάμετρο 5 έως 8,5 εκ. και χρώμα βαθύ μπλε - μωβ. Υπάρχουν και ποικιλίες με λευκά, γαλάζια ή ρόδινα άνθη.

Εξάπλωση: Το είδος κατάγεται από την Τροπική Αμερική αλλά έχει εγκλιματισθεί στις θερμότερες περιοχές της χώρας μας, Στερεά Ελλάδα, Πελοπόννησο, Κρήτη, Νότιο και Κεντρικό Αιγαίο, όπου φυτρώνει σε ρεματιές, υγροτόπους και διαταραγμένους βιότοπους.

27. Ιπομοία η πορφυρή

Ipomoea purpurea

Φυτό παρόμοιο με την *I. acuminata* αλλά πιο μικρό, συνήθως μονοετές, με φύλλα μικρότερα και άνθη πορφυρά ή μωβ, πιο μικρά, με διάμετρο 4 - 6 εκ.

Εξάπλωση: Κατάγεται από την Τροπική Αμερική αλλά έχει εγκλιματισθεί και αυτοφύεται στις πιο θερμές περιοχές της Ελλάδας, Πελοπόννησο, Στερεά, Κρήτη και νησιά.

28. Ιπομοία η βελοειδής

Ipomoea sagittata

Βλαστοί αναρριχώμενοι με φύλλα 3 - 8 εκ., βελοειδή, με 3 στενούς λοβούς. Άνθη μονήρη

με διάμετρο 4 - 7 εκ., ρόδινα ή πορφυρά.

Εξάπλωση: Πρόσφατος εγκλιματισμός στην περιοχή του Αμβρακικού.

29. Ιπομοία η κισσόμορφη

Ipomoea hederacea

Αναρριχώμενο ή έρπον φυτό, με φύλλα κισσόμορφα ή τρίλοβα. Το χρώμα των άνθεων είναι ανοιχτό γαλάζιο ή ανοιχτό μωβ, με λευκό στη μέση. Η διάμετρός τους είναι 4 - 6 εκ.

Εξάπλωση: Πρόσφατος εγκλιματισμός στην περιοχή του Λούρου (Αμβρακικός).

Δύο ακόμη είδη καλλιεργούνται στη χώρα μας χωρίς να αυτοφύονται. Αυτά είναι η *Ipomoea batatas* με τους εδωδιμους γλυκούς κονδύλους, τις γλυκοπατάτες και η μονοετής *Ipomoea tricolor*. Η πρώτη κάνει άνθη λευκά, με ανοιχτό πορφυρό στη μέση ή ολόκληρα πορφυρά. Η δεύτερη κάνει άνθη μεγάλα, γαλάζια ή ανοιχτοπόρφυρα με λευκό στη μέση και καλλιεργείται ως καλλωπιστικό.

Σπάνια περίπτωση όπου η στεφάνη χωρίζεται σε πέντε λοβούς. *Calystegia sylvatica* στις πηγές του Λούρου.

Γ. Σπύγκας

Γ. Σφήκας

Ipomoea acuminata

Shirley Denton

Ipomoea sagittata

Dan Tenaglia

Ipomoea hederacea

Γ. Σφήκας

Ipomoea purpurea

Γ. Σφήκας

Ipomoea imperati στη Ρόδο

Kimatsu Lin

Ipomoea batatas

Θαλασσαητός (*Haliaeetus albicila*)

Δυναμική αύξηση του πληθυσμού του στην Ελλάδα

Πριν από το 2000 ο Θαλασσαητός (*Haliaeetus albicila*) ήταν ένα είδος πουλιού υπο εξαφάνιση στη χώρα μας, με μόνο τρία ζευγάρια να φωλιάζουν σε ελληνικό έδαφος, στο Νέστο, στη Βιστονίδα - Κομφάτο και στον Έβρο. Σύμφωνα με έγκυρες πληροφορίες που μας έδωσε ο Ολλάνδος ορνιθολόγος Μπεν Χάλμαν, που ζει και εργάζεται στην Ελλάδα επι δεκαετίες, η τελευταία καταμέτρηση των θαλασσαητών που φωλιάζουν στην Ελλάδα, έδωσε τα εξής αποτελέσματα:

Λίμνη Κορώνεια: 1 ζευγάρι

Δέλτα Αλιάκμονα: 1 ζευγάρι

Δέλτα Νέστου: 1 ζευγάρι

Λίμνη Βιστονίδα - Ποταμός Κομφάτος: 1 ζευγάρι

Λίμνη Κερκίνη: 1 - 2 ζευγάρια

Ποταμός Έβρος: 1 - 2 ζευγάρια

Λίμνη Μητρικού: 1 ζευγάρι

Σύνολο: 7 - 9 ζευγάρια

Η αύξηση αυτή πλησιάζει το 200% κι αυτό χωρίς να έχει γίνει και πολύ μεγάλη προσπάθεια για τη διάσωση και προστασία αυτού του σπάνιου πουλιού.

Στο ερώτημα, που οφείλεται αυτή η αύξηση, η απάντηση δεν είναι τόσο απλή. Οπωσδήποτε έχει παίξει ρόλο η γενική αύξηση του είδους σ' όλη την Ευρώπη και τα μέτρα προστασίας που πάρθηκαν σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες. Φαίνεται όμως, πως έχουν μειωθεί πια και στη χώρα μας οι λαθροθήρες που σκοτώνουν έναν απτό «για πλάκα» ή για να τον ταριχεύσουν.

Γ.Σφήκας

Jan Ševčík

Jan Ševčík

Βράβευση της Εταιρίας μας

Η Ομοσπονδία Φυσιολατρικών Ορειβατικών Εκδρομικών Σωματείων Ελλάδος - Οργάνωση Ξενώνων Νεότητας Ελλάδος (Ο.Φ.Ο.Ε.Σ.Ε.-Ο.Ξ.Ν.Ε.), βράβευσε την Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης για την προσφορά της στην Ο.Φ.Ο.Ε.Σ.Ε.-Ο.Ξ.Ν.Ε και στην Ελλάδα. Η τιμητική πλακέτα επιδόθηκε στην ΕΕΠΦ στην τελετή των 70 χρόνων από την ίδρυση της Ομοσπονδίας, η οποία έγινε στις 7 Νοεμβρίου του 2005, στην αίθουσα ΕΣΠΕΡΙΔΕΣ του Ξενοδοχείου HILTON Αθηνών.

Ειδήσεις - Σχόλια

Φαρμακευτικά φυτά

Στο συνέδριο του IUCN που έλαβε χώρα στη Μπανγκόκ το Νοέμβριο του 2004, ένα από τα θέματα που συζητήθηκαν ήταν ο κίνδυνος που αντιμετωπίζουν τα φυτά με φαρμακευτικές ιδιότητες από όσους τα συλλέγουν για προσωπική χρήση ή για οικονομικό όφελος. Όσο γίνονται γνωστότερες οι θεραπευτικές τους ιδιότητες, τόσο μεγαλύτερη η πίεση στους αυτοφυείς πληθυσμούς από τους συλλέκτες. Παλαιότερα είχε προταθεί ως μέσον αντιμετώπισης του προβλήματος η καλλιέργεια των φυτών αυτών. Σήμερα, όμως, όπως υποστήριξαν μερικοί από τους συνέδρους, αμφισβητείται η αποτελεσματικότητα αυτής της προσπάθειας καθώς η ανάπτυξη των φυτών είναι αργή και η συγκομιδή καθυστερεί. Άλλα φυτά καλλιεργούνται με δυσκολία ή ανεπιτυχώς. Επιπλέον η καλλιέργεια αφαιρεί το πενιχρό εισόδημα όσων συλλέγουν από τη φύση, που είναι συνήθως γυναίκες ή ακτήμονες. Εξ άλλου, ενώ ορισμένες χώρες, όπως η Γερμανία, εισάγουν τεράστιο αριθμό ειδών, λίγα από τα είδη πωλούνται σε ποσότητες τέτοιες, ώστε να είναι βιώσιμη η καλλιέργειά τους. Για να μην εκλείψουν τα φαρμακευτικά φυτά στη φύση, η συλλογή τους θα πρέπει να γίνεται με γνώμονα την αειφορία, όπως τονίστηκε στο συνέδριο. Η σωστή πληροφόρηση για την αξία της προστασίας τους παίζει σπουδαίο ρόλο. Εάν ο άνθρωπος κατανοήσει τα ωφέλη που του παρέχουν τα φυτά αυτά, θα φροντίσει για τη διατήρησή τους.

M.A.

Η Gentiana lutea συλλέγεται ανεξέλεγκτα από Αλβανούς στο Γράμμο.

Γ. Σφήκας

1^η Πανελλήνια Έκθεση Εκπαιδευτικού - Περιβαλλοντικού Τουρισμού & Αγροτουρισμού

Στις 14, 15 και 16 Οκτωβρίου, στο ξενοδοχείο Royal Olympic, διοργανώθηκε εκδήλωση - έκθεση με σκοπό την ανάπτυξη του οικοτουρισμού, από την εταιρία Sunny Greece. Στην εκδήλωση συμμετείχαν οι Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις που μοίραζαν πλούσιο έντυπο υλικό, τουριστικούς οδηγούς της περιοχής τους, με πολλές πληροφορίες για το περιβάλλον, τα αξιοθέατα, διαδρομές για πεζοπόρους, για ορειβάτες κ.λ.π. Στην έκθεση συμμετείχε και η Εταιρία μας, έχοντας το δικό της στέκι, όπου άνθρωποί της ενημέρωναν τους επισκέπτες για τη δράση και τα προγράμματά της και έδιναν έντυπο υλικό.

Πρέπει να σημειώσουμε την ιδιαίτερα ευχάριστη παρουσία των τεσσάρων νεαρών κοριτσιών, φοιτητριών της Μαρίας Ρουσσουμουστακάκη, που συμμετείχαν στην εθελοντική ομάδα της εταιρίας μας, που έργο είχε την ενημέρωση των επισκεπτών, παιδιών και ενηλίκων.

Συνοψίζοντας, η έκθεση ήταν μια καλή προσπάθεια, επιτυχής ως προς το στόχο της και θα ήταν ευχής έργο να γίνονται πιο συχνά παρόμοιες εκδηλώσεις.

Ευχαριστούμε θερμά την εταιρία Sunny Greece για την παραχώρηση του περιπτέρου στην έκθεση.

Ντίνα Αλεξοπούλου

Σεμινάρια εθελοντισμού στο Κέντρο Διάσωσης Θαλασσίων Χελωνών

Η ΕΕΠΦ συμμετείχε στα σεμινάρια που διοργάνωσε ο «Αρχέλων» στο Κέντρο Διάσωσης Θαλασσίων Χελωνών στη Γλυφάδα. Τα σεμινάρια αυτά έγιναν στο πλαίσιο του προγράμματος ενημέρωσης και εκπαίδευσης εθελοντών για την προστασία του περιβάλλοντος που διοργάνωσε το Κέντρο και το θέμα τους ήταν «Περιβαλλοντικός Εθελοντισμός και Ελληνικές Περιβαλλοντικές Οργανώσεις».

Την Εταιρία μας εκπροσώπησε ο Μ. Γκαϊτλιχ, μέλος του Δ.Σ., ο οποίος παρουσίασε στους εθελοντές τα προγράμματα και τις δράσεις της ΕΕΠΦ.

Ευχαριστούμε τον «Αρχέλωνα» για την πρόσκληση και τον συγχαίρουμε για τη θαυμάσια αυτή διοργάνωση.

Περιστέρια στο φαράσι

Στο μπαλκόνι μας υπάρχει μία μεταλλική ντουλάπα κι από κάτω της ένα κόκκινο φαράσι. Αυτό ακριβώς διάλεξε ένα ζευγάρι περιστεριών για να φτιάξει τη φωλιά του. Βλέπετε, λόγω υπερπληθυσμού, υπάρχει κρίση στέγης στα περιστέρια της Αθήνας. Σε λίγο διάστημα εμφανίσθηκαν δύο τετράπαχα πιτσούνια που σε άλλους καιρούς, λιγότερης αφθονίας, θα αποτελούσαν θείο δώρο και μεζέ πρώτης τάξεως για τους ενοίκους του διαμερισμάτος μας. Σήμερα όμως οι καιροί έχουν αλλάξει. Οι Αθηναίοι, ένας από τους πιο κρεατοφάγους λαούς της Ευρώπης, δεν διανοούνται να σφάξουν και να φάνε δύο ανυπεράσπιστα πιτσούνια, την ίδια στιγμή που καταβροχθίζουν αμέριμνα εκαταμμύρια χοιρινά σουβλάκια την ημέρα.

Γ. Σ.

Πιγκουίνοι στη βιτρίνα

Ελβετία. Ζωολογικός κήπος Βασιλείας. Έτος 2005. Οι πιγκουίνοι είναι ως γνωστόν κάτοικοι των ψυχρών περιοχών του Νοτίου ημισφαιρίου. Τα περισσότερα είδη τους φωλιάζουν πάνω στους πάγους και τρέφονται ψαρεύοντας στις θάλασσες του Νότου. Καταλαβαίνετε λοιπόν πως θα νοιώθουν μέσα σ' ένα γυάλινο κλουβί, όσο κι αν οι υπεύθυνοι προσπαθούν να τους δημιουργήσουν κάπως «φυσικές» συνθήκες, με γλιστερούς βράχους, άφωνο κρύο νερό και μπόλικα ψάρια.

Γ. Σ.

Επώνυμα σκαθάρια

Δύο ερευνητές του Πανεπιστημίου του Κορνέλ έδωσαν πρόσφατα τα ονόματα των George Bush, Dick Cheney και Donald Rumsfeld σε τρία διαφορετικά είδη των σκαθαριών του γένους Αγαθίδιο που ζουν στα δάση της Βόρειας Αμερικής. Προς άρσιν παρεξηγήσεως οι δύο εντομολόγοι που συνέλεξαν και αναγνώρισαν 65 νέα είδη εντόμων, διευκρινίζουν ότι έδωσαν ονόματα σε 35 από αυτά. Εκτός, λοιπόν, από τα *Agathidium cheneyi*, *A. rumsfeldi* και *A. bushi*, άλλα σκαθάρια πήραν τα ονόματα των συζύγων των δύο επιστημόνων, συλλεκτών εντόμων και του ... «κακού» του γνωστού «Πολέμου των Αστρων», Darth Vader. Οι ερευνητές ισχυρίζονται ότι μόνο το τελευταίο, *Agathidium vaderi*, μοιάζει με το χαρακτήρα του οποίου το όνομα φέρει. Άλλωστε, στο παρελθόν έχει δοθεί το όνομα του μουσικού Frank Zappa σε ένα γένος ψαριών, μια αράχνη, ένα απολιθωμένο σαλιγγάρι και μία μεδουσα. Το 1988, μάλιστα, ο τραγουδιστής αφιέρωσε μία συναυλία στη μεδουσα αυτή και στον επιστήμονα που της έδωσε το όνομα του.

Μ. Α.

Μ. Απέργης

Μέχρι τώρα είχαμε τα λατομεία πάνω στα βουνά. Όμως τα τελευταία χρόνια δημιουργούνται λατομεία και στις παραλίες. Το θλιβερό θέαμα προέρχεται από ένα ακρωτήριο της Μαγνησίας, κοντά στο Τρίκερι, από όπου περνούν κάθε μέρα δεκάδες πλοία για τη Σκιάθο, τη Σκόπελο και την Αλόνησο. Πολύ καλή διαφήμιση για τον ελληνικό τουρισμό...

«Γαλάζιες Σημαίες»

Το Πρόγραμμα απευθύνεται σε Δήμους και συνεργαζόμενους ιδιώτες φορείς, που διαχειρίζονται οργανωμένες ακτές και μαρίνες σε 40 χώρες. Φορέας του Προγράμματος στην Ελλάδα είναι η ΕΕΠΦ. Για να απονεμηθεί η «Γαλάζια Σημαία», απαιτούνται καθαρή θάλασσα και ακτή, άρτια οργάνωση και καλές υπηρεσίες, ασφάλεια λουομένων και επισκεπτών, περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση και προστασία της ακτής και του παράκτιου χώρου.

Τα τελικά αποτελέσματα της φετεινής περιόδου

Η φετεινή κολυμβητική περίοδος έκλεισε και τα αποτελέσματά της ήταν αρκετά ικανοποιητικά. Παρατηρήσαμε γενικά μεγαλύτερη προσπάθεια από τους διαχειριστές, που φαίνεται να απέδωσε ως προς την ποιοτική αναβάθμιση των ακτών. Παράλληλα εκδηλώθηκε ενδιαφέρον να συμμετάσχουν στο Πρόγραμμα 70 περίπου νέες ακτές, αριθμός διπλάσιος από πέρυσι, που σημαίνει ότι η ιδέα της «Γαλάζιας Σημαίας» έχει όλο και μεγαλύτερη απήχηση. Το μόνο δυσάρεστο είναι ότι 7 ακτές έχασαν τη σημαία τους, αν και ο αριθμός αυτός είναι ο μικρότερος των τελευταίων ετών.

Υπερηφάνεια για τη «Γαλάζια Σημαία»

Βλέπουμε αμέσως ποιές παράκτιες κοινωνίες έχουν πραγματικά ενστερνισθεί τη «Γαλάζια Σημαία». Δεν είναι ασφαλώς εκείνες που τη θεωρούν απλώς ένα βραβείο που θα προβάλλει την περιοχή τους και θα συμβάλει στην αύξηση του αριθμού των επισκεπτών. Αυτές συνήθως κάνουν μια αρχική προσπάθεια, επενδύουν ελάχιστα στη συνέχεια σε εγκαταστάσεις, οργάνωση και δράσεις και, τελικά, σταδιακά, χάνουν τη σημαία τους.

Έχουμε, όμως, και τις παράκτιες κοινωνίες που χρησιμοποιούν τη «Γαλάζια Σημαία» και ως όπλο για τη γενική αναβάθμισή τους, που αναγνωρίζουν ότι οι ιδέες του προγράμματος και η μεθοδολογία του είναι χρήσιμες και πέρα από τις ακτές, στο σύνολο της ζωής της κοινωνίας. Βλέπεις μια πολύ καλή ακτή, σύμφωνα με τα κριτήρια του προγράμματος, και ξέρεις ότι έχεις να κάνεις με μια νοικοκυρεμένη τοπική κοινωνία. Αυτές οι κοινωνίες προβάλλουν τη «Γαλάζια Σημαία» με υπερηφάνεια, όπως βλέπουμε σε πολλά τοπικά δημοσιεύματα και εκδόσεις.

Αντιδράσεις στην απόσυρση «Γαλάζιων Σημαιών»

Η απόσυρση «Γαλάζιας Σημαίας» από μια ακτή δεν είναι κάτι που

γίνεται εύκολα. Πρέπει να υπάρχουν παράπονα και καταγγελίες από Έλληνες και ξένους επισκέπτες ή από επιθεωρήσεις μας τη χρονιά εκείνη, όπου διαπιστώνεται ότι η ακτή δεν έχει συμμορφωθεί με τα κριτήρια του Προγράμματος. Ή ακόμα να είναι 'βεβαρημένη' από τη προηγούμενη χρονιά και να επαναλαμβάνονται τα ίδια προβλήματα. Στέλνουμε πάντα στον Διαχειριστή της ακτής αντίγραφα των αναφορών επιθεώρησης.

Γνωρίζουμε ότι η απόσυρση της «Γαλάζιας Σημαίας» προκαλεί πολλές φορές έντονες αντιδράσεις. Ιδίως στη περίπτωση δημοτικών ακτών, είναι φυσικό ο υπεύθυνος της ακτής, που είναι συνήθως αιρετό πρόσωπο, να προσπαθήσει να αμυνθεί απέ-

Χορηγός του Προγράμματος «Γαλάζιες Σημαίες» για το 2004 είναι η ALPHA BANK, την οποία και ευχαριστούμε θερμά.

ναντι στις επικρίσεις από την τοπική κοινωνία, η οποία υφίσταται σίγουρα κάποια ζημιά, έστω και στην εικόνα της. Τις περισσότερες φορές έχουμε αμφισβήτηση των πορισμάτων της επιθεώρησης.

Παράδειγμα άσχημης αντίδρασης είχαμε για την απόσυρση της «Γαλάζιας Σημαίας» από την ακτή Γαλησσά της Άνω Σύρου, όπου η δικαιολογία του Διαχειριστού, όπως παρουσιάστηκε σε πρωτοσέλιδη ανταπόκριση της τοπικής εφημερίδας, ήταν πρωτότυπη, ό,τι δηλαδή

έχασε τη «Γαλάζια Σημαία» επειδή δεν 'τραπέζωσε' την επιθεωρήτριά μας, όπως τα προηγούμενα χρόνια! Η πολιτική μας είναι να αντιδρούμε μόνο σε σοβαρές κατηγορίες. Στη περίπτωση, όμως, αυτή, ξέσπασε μεγάλη φασαρία στη Σύρο, με αντεγκλήσεις σε τοπικό επίπεδο και η απάντηση ήλθε τελικά από το διαχειριστή μιάς πραγματικά καλής βραβευμένης ακτής του ίδιου Δήμου, της ακτής Κίνι. Σε νέα πρωτοσέλιδη παρουσίαση της ίδιας τοπικής εφημερίδας, αυτός επεσήμανε τον πραγμα-

τικό λόγο που έχασε ο διαχειριστής του Γαλησσά τη Σημαία του, δηλαδή ότι «η ολιγωρία και η αδράνεια στην επίλυση ακόμη και απλών προβλημάτων, ενώ γνώριζε ότι θα γίνει επιθεώρηση, έφεραν αυτό το αποτέλεσμα». Θα θέλαμε πολύ και θα βοηθούσαμε την ακτή του Γαλησσά ή οποιαδήποτε άλλη ακτή έχει χάσει τη «Γαλάζια Σημαία» της να την ανακτήσει.

**Μάκης Απέργης
Αλίκη Βαβούρη
Θοδωρής Κακαρινιάς**

Προβλήματα στον Εθνικό Δρυμό Πάρνηθας

Β. Ηλιάπουλος

Το πρωινό της Κυριακής 6 Νοεμβρίου πραγματοποιήθηκε στην Πάρνηθα, στο καταφύγιο του Ορειβατικού Αθηνών, ημερίδα με θέμα «Προβλήματα διαχείρισης του Εθνικού Δρυμού Πάρνηθας», την οποία διοργάνωσε η Περιφέρεια Ορειβατικών Συλλόγων Αττικής και Ευβοίας.

Στην συγκέντρωση μίλησε το μέλος μας Νίκος Νέζης, πρώην Γενικός Γραμματέας της Ομοσπονδίας Ορειβασίας - Αναρρίχησης, εκπρόσωποι του Δασαρχείου Πάρνηθας και των εθελοντών δασοφυλάκων, αναλύοντας την αξία του Εθνικού Δρυμού και τα προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα από: 1. τις ανεξέλεγκτες χωματερές και τον κίνδυνο πυρκαγιάς 2. την έλλειψη προσωπικού στο Δασαρχείο Πάρνηθας 3. τις ενέργειες της Εταιρείας Hyatt που επιδιώκει αναθεώρηση της σύμβασής της με το Δημόσιο, ώστε να εκμεταλλευθεί και το δάσος που περιβάλλει τα τρία ξενοδοχεία, τα οποία της παραχωρήθηκαν 4) την αύξηση του αριθμού των ελαφιών.

Στην συγκέντρωση παρέστη και μίλησε ο πρόεδρος της ΕΕΠΦ Πύργος Σφήκας ο οποίος έθιξε τρία καίρια προβλήματα που προς την επίλυση τους πρέπει να στραφεί η προσοχή όλων και χωρίς την επίλυσή τους δεν μπορούν να λυθούν όλα τα άλλα. Αυτά είναι τα εξής: 1. Να επανέλθει στην θέση του προέδρου του Φορέα Διαχείρισης Πάρνηθας ο Δασάρχης κος Αμοργιανιώτης. 2. Ο Φορέας Διαχείρισης να λάβει νομική υπόσταση ώστε να μπορεί να διαχειρίζεται τα χρηματικά ποσά που καταθέτει κάθε χρόνο η Hyatt, για έργα απαραίτητα μέσα στο Δρυμό και 3. να εφαρμοστούν οι υπάρχουσες μελέτες και να επεκταθούν τα όρια του πυρήνα και της περιφερειακής ζώνης του Δρυμού, έτσι ώστε να περιλάβει τις γύρω δασικές εκτάσεις και κυρίως το πρώην βασιλικό κτήμα Τατοΐου.

Στη συνάντηση παρέστησαν πολλοί ορειβάτες, οι αίθουσες του καταφυγίου ήταν γεμάτες και εκδόθηκε σχετικό ψήφισμα που θα σταλεί προς κάθε αρμόδιο.

«Πράσινες Γωνιές της Γειτονιάς μου»

Οι «Πράσινες Γωνιές της Γειτονιάς μου» είναι πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στο οποίο συμμετέχουν νηπιαγωγεία, δημοτικά και γυμνάσια, τα οποία καλούνται να γνωρίσουν και να υιοθετήσουν τις μικρές ή μεγάλες πράσινες γωνιές, καταφύγια ζωής, που βρίσκονται μέσα στις πόλεις.

Η σχολική χρονιά 2004-2005 ήταν δημιουργική και αποδοτική για όλες τις σχολικές Περιβαλλοντικές Ομάδες που έχουν ενταχθεί στο Δίκτυο και υλοποιούν τις προτεινόμενες εκπαιδευτικές δραστηριότητες.

Το 1ο Δημοτικό Σχολείο Βέροιας, βραβευμένο το 2002-2003 και αξιοποιώντας την εμπειρία της Περιβαλλοντικής Ομάδας του, υλοποίησε τη σχολική χρονιά που μας πέρασε ένα ενδιαφέρον πρόγραμμα Π.Ε. στο πλαίσιο του Δικτύου.

Ας δούμε ένα μέρος των όσων έκαναν, όπως μας το περιγράφει η εκπαιδευτικός Ειρήνη Κωστοπούλου:

«Στο Πρόγραμμα πήραν μέρος 27 μαθητές, 15 αγόρια και 12 κορίτσια της Δ2 τάξης. Η Π.Ε. ήταν ενταγμένη στα περισσότερα μαθήματα, ιδιαίτερα σ' αυτό της μελέτης. Το ενδιαφέρον μεγάλωσε τον Νοέμβριο, φέρνοντας στη τάξη φύκια από το κοντινό ποτάμι του Τριπόταμου και δημιουργώντας ένα μικρό οικοσύστημα. Καθημερινά κάναμε χρήση μικροσκοπίου, στην αρχή με τη βοήθεια μου, αλλά πολύ σύντομα αυτενεργώντας. Παρακολούθησαμε τα στάδια εκκόλαψης αυγών καραβίδας αλλά και ό,τι άλλο ήθελαν οι μαθητές: σκόνη κιμωλίας, λέπια ψαριών, τομές φύλλων, χαρτί, ύφασμα, σπόρους, κέλυφος αυγού και αλλά πολλά.

Αυτό ήταν το σημαντικότερο βήμα προς την περιέργεια και το ενδιαφέρον για καθετί που μέχρι τότε περνούσε απαρατήρητο. Έτσι δημιουργήθηκε

ευχάριστο κλίμα και λύθηκαν όλα τα προβλήματα εξοικείωσης με παιδιά που τα είχα για πρώτη χρονιά. Τα παιδιά κρατούσαν σημειώσεις στα ημερολόγια των ομάδων. Απέναντι από το μικρό εργαστήριο υπήρχε θρανίο με βιβλία δικά μου και μαθητών, που όλη τη χρόνια τα μελετούσαν και τα ανανεώναμε ανάλογα με το θέμα μας...

...Κάναμε στην τάξη έκθεση με σπόρους γεωργικών φυτών που είναι πρώτη ύλη για τοπικές βιομηχανίες. Φυτέψαμε τους σπόρους και φύτρωσαν βαμβάκι, καλαμπόκι, καπνός, ντομάτες, τεύτλα. Λίγα επιβίωσαν, αλλά η εντύπωση έμεινε στα παιδικά μυαλούδάκια. Ένας μαθητής, μάλιστα, πήρε και φύτεψε στο

κήπο του τεύτλα σαν καλλωπιστικά... Τελευταία μέρα στο σχολείο κληρώσαμε όλο αγωνία τις ντοματιές και τα τεύτλα που έμειναν με τις γλάστρες τους. Τι απέγιναν, θα μάθουμε σύντομα με το ξεκίνημα της νέας σχολικής χρονιάς!!!»

Η Συντονιστική Επιτροπή του Δικτύου εύχεται καλή επιτυχία στη δραστήρια Περιβαλλοντική Ομάδα του 1ου Δημοτικού Σχολείου Βέροιας για τη νέα σχολική χρονιά και ελπίζει ότι το ξεκίνημά της, τους επιφύλαξε ευχάριστες εκπλήξεις με τα φυτά στην αυλή του σχολείου τους.

**Αλίκη Βαβούρη
Κλεοπάτρα Χατζηκώστα
Γάνος Μαθιουδάκης**

Μαθητές του 1ου Δημοτικού Σχολείου Βέροιας.

«Οικολογικά Σχολεία»

Τα «Οικολογικά Σχολεία» είναι ένα ευρωπαϊκό Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, στο οποίο συμμετέχουν Δημοτικά, Γυμνάσια και Λύκεια από όλη την Ελλάδα, με στόχο την εξοικείωση των μαθητών και μαθητριών, αυριανών πολιτών, με τα περιβαλλοντικά προβλήματα και τη διαμόρφωση θετικής στάσης για την αντιμετώπισή τους. Αποτελεί δε το μεγαλύτερο Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης με 12.000 σχολεία σε 31 χώρες της Ευρώπης, της Αφρικής και της Λατινικής Αμερικής, 1.000.000 μαθητές και 50.000 εκπαιδευτικούς. Φέτος, στην Ελλάδα, προστέθηκε η νέα μας περιβαλλοντική δράση «Η αυλή των οικολογικών σχολείων... σαν στο σπίτι μας»

Το Δίκτυο μπαίνει στον ενδέκατο χρόνο λειτουργίας του στην Ελλάδα, δίνοντας την ευκαιρία στα Ελληνικά σχολεία που εντάσσονται σ' αυτό να ασχοληθούν συστηματικά με πρακτικά περιβαλλοντικά ζητήματα, να ευαισθητοποιηθούν τα ίδια, αλλά και οι τοπικές κοινωνίες από τις οποίες προέρχονται, και να υιοθετήσουν πρακτικές στο χώρο του σχολείου και στο σπίτι που συντελούν στην εξοικονόμηση των φυσικών πόρων και υπηρετούν τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης.

Στο πλαίσιο αυτό, είναι σημαντικό να ακολουθείται η προτεινόμενη μεθοδολογία του Δικτύου, όπως, μεταξύ άλλων, η σύσταση της Περιβαλλοντικής Επιτροπής του σχολείου, η ανάληψη πρωτοβουλιών από τους μαθητές, η εκπαίδευση μέσα από βιωματικές διεργασίες, η συνεργασία με την Τοπική Αυτοδιοίκηση και τοπικούς φορείς και η διατύπωση προτάσεων για επίλυση καθημερινών προβλημάτων που σχετίζονται με το περιβάλλον. Παράδειγμα το γυμνάσιο Πέλλας.

Η Περιβαλλοντική Ομάδα του Γυμνασίου Πέλλας, μια νέα ομάδα που εντάχθηκε στο Δίκτυο με την αρχή της σχολικής χρονιάς 2004-2005, μας δίνει πολύ καλά παραδείγματα για τα παραπάνω, μέσα από το πρόγραμμα με τίτλο «Παραγωγή και διαχείριση απορριμμάτων στην Πέλλα».

Συγκεκριμένα, τα μέλη της

Περιβαλλοντικής Ομάδας του σχολείου επεδίωξαν να γνωρίσουν τον τρόπο διαχείρισης των απορριμμάτων στην πόλη της Πέλλας, με μια σειρά δράσεων μέσα και έξω από το σχολείο, τις οποίες μας περιγράφουν στη συνέχεια οι εκπαιδευτικοί τους, κυρίες Κατερίνα Οικονομίδου και Σοφία Χαριτίδου:

«Η ομάδα των μαθητών, στα πλαίσια υλοποίησης του προγράμματος Π.Ε., επισκέφθηκε την χωματερή της Πέλλας, προκειμένου οι μαθητές να αντιληφθούν βιωματικά τον κίνδυνο για το περιβάλλον και τους κατοίκους, από την ανεξέλεγκτη απόθεση των απορριμμάτων. Είχε προηγηθεί μια εργασία όπου οι μαθητές μέτρησαν για μια εβδομάδα το βάρος των παραγόμενων απορριμμάτων των οικογενειών τους, κατά κατηγορία, και, στη συνέχεια, υπολόγισαν με αναγωγή την παραγόμενη ποσότητα σκουπιδιών ανά κατηγορία (χαρτί, γυαλί, οργανικά απόρριμματα, μέταλλα, πλαστικό)

και συνολικά στην Πέλλα. Επίσης πάνω σε τοπογραφικό χάρτη εντόπισαν τη θέση της χωματερής και υπολόγισαν την απόστασή της (1 km) από το χωριό Κατά την επίσκεψη, κατέγραψαν το είδος των σκουπιδιών που παρατήρησαν, καθώς και την υφιστάμενη κατάσταση της χωματερής.

Μετά την επίσκεψη συναντήθηκαν με τον Αντιδήμαρχο καθαριότητας του Δήμου, και αφού συζητήσαν το θέμα μαζί του και ενημερώθηκαν σχετικά με την προβλεπόμενη εγκατάσταση ΧΥΤΑ σε γειτονικό δήμο που θα εξυπηρετεί και την Πέλλα, του πρότειναν την τοποθέτηση κάδων ανακύκλωσης στο Δήμο. Επίσης τύπωσαν ένα τρίπτυχο με οδηγίες για μείωση των παραγόμενων σκουπιδιών το οποίο μοίρασαν στους κατοίκους της Πέλλας. Τέλος, κατασκεύασαν ένα πάζλ σχετικά με τα απόρριμματα στην Πέλλα.»

Αλίκη Βαβούρη
Παντελής Μάναλης
Πάνος Μαθιουδάκης

Χορηγοί του Προγράμματος για το 2005 είναι η ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΜΜΑΔΟΣ και το ΙΔΡΥΜΑ ΙΩΑΝΝΟΥ Φ. ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ, τους οποίους και ευχαριστούμε θερμά για την υποστήριξή τους.

«Φύση χωρίς Σκουπίδια»

Στόχος του Προγράμματος, που γίνεται με τη συνεργασία της ΕΕΠΦ, Εθελοντικών Ομάδων και Τοπικών Αρχών, είναι η ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης, για την καλύτερη διαχείριση των απορριμμάτων και για τη διατήρηση ενός καθαρού και πολιτισμένου περιβάλλοντος.

Οι Εθελοντικές Ομάδες που συμμετέχουν στο πρόγραμμα, αναλαμβάνουν συχνά να δημοσιοποιήσουν το ζήτημα των απορριμμάτων, με τρόπο που θα κινήσει θετικά το ενδιαφέρον των συμπολιτών τους, προτείνοντας λύσεις εφικτές, μέσα από αλλαγή στις καθημερινές πρακτικές.

Ας δούμε τι μας είπαν τα μέλη της βραβευμένης Εθελοντικής Ομάδας του Δημοτικού Σχολείου Αυλώνας από τη Μεσσηνία, που επέλεξαν την Παγκόσμια Ημέρα Περιβάλλοντος για τη δική τους πρωτοβουλία:

Μια περιβαλλοντική διαδήλωση

Το περιβάλλον δεν ανήκει σ' εμάς, αλλά εμείς σ' αυτό, γι' αυτό ας το προστατέψουμε.

Αυτό ήταν το κεντρικό σύνθημα των μαθητών του Δημοτικού Σχολείου Αυλώνας, που διαδήλωσαν για το περιβάλλον, στα πλαίσια του εορτασμού της Παγκόσμιας Ημέρας Περιβάλλοντος.

Με πανό και ταμπέλες, όπου καθένας έγραψε και έστειλε το δικό του μήνυμα για το περιβάλλον, βγήκαν στους δρόμους του χωριού και κατέληξαν στην πλατεία.

Εκεί τους υποδέχτηκε η αντιδήμαρχος, κ. Νίκη Ζαχαροπούλου, η οποία χαιρέτησε την πρωτοβουλία των μαθητών και ενθάρρυνε παρόμοιες ενέργειες. Οι μαθητές ενημερώθηκαν για τη διαχείριση των σκουπιδιών στο Δήμο τους και τα μελλοντικά σχέδια της Δημοτικής αρχής,

όσον αφορά την αντιμετώπιση του προβλήματος των σκουπιδιών. Η κυρία Ζαχαροπούλου τόνισε την ευαισθησία με την οποία αντιμετωπίζεται το ζήτημα των σκουπιδιών στο Δήμο Αυλώνας, δεσμεύτηκε για τη λήψη μέτρων, που θα συμβάλλουν στην αποτελεσματική αντιμετώπισή του και ζήτησε απ' όλους να αναλάβουν πρωτοβουλίες και να δραστηριοποιηθούν όσον αφορά την προστασία του περιβάλλοντος. Η λύση θα δοθεί απ' όλους εμάς και όχι μόνο από την πολιτεία και τους αρμόδιους φορείς.

Στη συνέχεια οι μαθητές ενημέρωσαν τους κατοίκους του χωριού για το πρόβλημα των σκουπιδιών, πρότειναν λύσεις όπως ανακύκλωση και επαναχρησιμοποίηση, τοποθέτησαν σχετική πινακίδα στην πλατεία του χωριού, φύτεψαν ένα δέντρο και ανακοίνωσαν τ' αποτελέσματα της έρευνας που έκαναν τις προηγούμενες μέρες, όπου κατέγραψαν και κατηγοριοποίησαν τα σκουπίδια που μάζεψαν από τους δρόμους του χωριού τους. Τέλος,

μοίρασαν ενημερωτικό φυλλάδιο, που έφτιαξαν, με συμβουλές για το πώς πρέπει καθένας από εμάς να αντιμετωπίζει και να διαχειρίζεται τα σκουπίδια που παράγει. Οι μαθητές, μάλιστα, ανέλαβαν να μοιράσουν το φυλλάδιο και στα τρία χωριά απ' όπου προέρχονται (Αυλώνα, Σιδηρόκαστρο, Πλατάνια), ενώ η Αντιδήμαρχος τους υποσχέθηκε πως θα φροντίσει, ώστε το φυλλάδιο να φτάσει σε όλα τα νοικοκυριά του Δήμου Αυλώνας, μέσω του λογαριασμού του νερού.

Η Συντονιστική Επιτροπή του Δικτύου συγχαίρει την Εθελοντική Ομάδα του Δημοτικού Σχολείου Αυλώνας, και εκφράζει την πεποίθηση ότι, με δεδομένη τη δημιουργικότητα, τον ενθουσιασμό και τις πρωτοβουλίες των μικρών μας φίλων, η εκστρατεία τους για καλύτερη διαχείριση των απορριμμάτων στην Αυλώνα και στα γύρω χωριά, θα έχει ασφαλώς αποτελέσματα.

**Μαρία Ρουσομουστακίη
Αλίκη Βαβούρη
Γάνος Μαθιουδάκης**

Χορηγός του Προγράμματος είναι η ALPHA BANK με τη σειρά ALPHA 1|2|3 για παιδιά, εφήβους και νέους. Υποστηρικτής είναι το μέλος μας κ. Hellmut Baumann συγγραφέας του βιβλίου «Η Ελληνική Χλωρίδα στο μύθο, στην τέχνη, στη λογοτεχνία». Τους ευχαριστούμε θερμά.

«Νέοι Δημοσιογράφοι για το Περιβάλλον»

Το Δίκτυο απευθύνεται στα Γυμνάσια και Λύκεια, όπου ομάδες μαθητών, σε συνεργασία με άλλα σχολεία στην Ελλάδα, όσο και σ' άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, χειρίζονται ως δημοσιογράφοι κάποιο κοινό πρόβλημα του περιβάλλοντος, με εργαλείο επικοινωνίας το Internet.

Το Δίκτυο δίνει τη δυνατότητα στα σχολεία που συμμετέχουν να εκπονήσουν τα δικά τους προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, τα οποία σχεδιάζουν με βάση και τα ενδιαφέροντα των μελών των Ερευνητικών Ομάδων, εκπαιδευτικών και μαθητών. Στο επίκεντρο της προτεινόμενης μεθοδολογίας του προγράμματος είναι η επιλογή ενός επίκαιρου θέματος (ή προβλήματος), το οποίο προσεγγίζεται με σκοπό όχι μόνο την ευαισθητοποίηση των μαθητών, αλλά και την εισαγωγή τους σε περισσότερο ακριβείς τρόπους εργασίας και ερευνητικές μεθόδους.

Ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελεί το πρόγραμμα με τίτλο «Ανανεώσιμοι φυσικοί και ενεργειακοί πόροι – εναλλακτικές μορφές ενέργειας. Η περίπτωση της Ρόδου», το οποίο σχεδίασαν οι μαθητές και μαθήτριες της Ερευνητικής Ομάδας του 7ου Γυμνασίου Ρόδου με το συντονισμό της εκπαιδευτικού τους Λουκίας Ορφανού.

«Αυτή τη χρονιά επιλέξαμε να ασχοληθούμε με το θέμα της χρήσης των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας στο νησί της Ρόδου και βέβαια με το ζήτημα της εξοικονόμησης ενέργειας με το οποίο συνδέεται απόλυτα. Το θέμα, εκτός από την παγκόσμια του διάσταση (μόλυνση της ατμόσφαιρας από τη χρήση συμβατικών ενεργειακών πόρων, φαινόμενο του θερμοκηπίου, υπερθέρμανση του πλανήτη), έχει και ιδιαίτερο τοπικό ενδιαφέρον. Οι συχνές διακοπές ρεύματος στο νησί, η ανάγκη τοποθέτησης και νέων μηχανών στο εργοστάσιο

της ΔΕΗ στην περιοχή της Σορωνής, η άρνηση των κατοίκων του γειτονικού Δήμου Πεταλούδων να υποστούν τις συνέπειες από την περιβαλλοντική επιβάρυνση και η συζήτηση για την επιτακτική πλέον ανάγκη δημιουργίας του νέου εργοστασίου της ΔΕΗ στη Νότια Ρόδο, μας προκάλεσαν να ασχοληθούμε.

Μια από τις δραστηριότητες ήταν η σύνταξη και διανομή ερωτηματολογίου από τους 23 μαθητές και μαθήτριες τους Περιβαλλοντικής Ομάδας σε όλους τους μαθητές του σχολείου, πάνω σε θέματα εξοικονόμησης ενέργειας. Από τα 300 ερωτηματολόγια που διανεμήθηκαν, επεστράφησαν συμπληρωμένα τα 117. Από τους μαθητές ζητήθηκε να απαντήσουν στα ερωτήματα με τη βοήθεια κάποιου ενήλικου (γονέα /κηδεμόνα).

Η ανάλυση του ερωτηματολογίου αποδείχθηκε μια πολύ ενδιαφέρουσα δουλειά. Ασκηθήκαμε στην εξαγωγή συμπερα-

σμάτων χρησιμοποιώντας μεθόδους στατιστικής με τη βοήθεια του προγράμματος Excel. Ενημερωθήκαμε και ενημερώσαμε, φροντίσαμε να κάνουμε πράξη τις αρχές για την εξοικονόμηση ενέργειας στο σπίτι και στο σχολείο, ενώ εντοπίσαμε και άλλα θέματα με τα οποία μπορούμε να ασχοληθούμε την επόμενη χρονιά, όπως οι τρόποι για την εξοικονόμηση ενέργειας, οι μετακινήσεις στη Ρόδο και τα βιοκλιματικά κτήρια».

Όπως μας ενημερώνουν οι Νέοι Δημοσιογράφοι του 7ου Γυμνασίου Ρόδου στην αναφορά τους, η έρευνά τους γύρω από το θέμα των εναλλακτικών μορφών ενέργειας θα συνεχισθεί και τη νέα σχολική χρονιά 2005-2006. Η Συντονιστική Επιτροπή του Δικτύου περιμένει με ενδιαφέρον τα αποτελέσματα και τους εύχεται καλή επιτυχία.

Αλίκη Βαβούρη
Γεωργία Φέρμελη
Πάνος Μαθιουδάκης

Οι Νέοι Δημοσιογράφοι του 7ου Γυμνασίου Ρόδου

Χορηγός του Προγράμματος για το 2005 είναι η ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, την οποία και ευχαριστούμε θερμά για την υποστήριξή της.

«Μαθαίνω για τα Δάση»

Το «Μαθαίνω για τα Δάση» είναι ένα Διεθνές Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, που έχει στόχο να ενθαρρύνει σχολεία και εκπαιδευτικούς, ώστε να συμπεριλάβουν τα δάση στις εκπαιδευτικές τους δραστηριότητες, να τα πλησιάσουν οι μαθητές και να μάθουν από αυτά.

Η Συντονιστική Επιτροπή του Δικτύου παρακολουθεί με ιδιαίτερο ενδιαφέρον τις εργασίες Νηπιαγωγείων, Δημοτικών, Γυμνασίων και Λυκείων. Δεν είναι λίγες οι φορές, που οι μικροί μας φίλοι και φίλες, από τα Νηπιαγωγεία που συμμετέχουν, μας εντυπωσιάζουν με την ποικιλία των δραστηριοτήτων που αναλαμβάνουν στο σχολείο και στο πεδίο, όσο και για τα αποτελέσματα που αποτυπώνονται στο υλικό το οποίο παράγουν.

Το Νηπιαγωγείο Πατρίδας από το Νομό Ημαθίας μας έστειλε μια περιεκτική έκδοση με κείμενα και φωτογραφίες για τη δράση τους από τη σχολική χρονιά 2004-2005. Όπως μας αναφέρουν οι νηπιαγωγοί

Μαριάννα Μαζαράκη, Μαρία Σβαρνοπούλου και Βασιλική Τζολάλη, τα παιδιά, μέσα από μια σειρά επιλεγμένων εκπαιδευτικών δράσεων, παρατήρησαν και σύγκριναν τα διάφορα μέρη των δένδρων και θάμνων (ρίζες, κορμούς, φλοιούς, κλαδιά, φυλλώματα), ώστε να κατανοήσουν τη λειτουργία τους, πειραματίστηκαν με την επίδραση του αέρα, του νερού, του φωτός στην ανάπτυξη των φυτών, έπαιξαν με χρώμα ανακατεμένο με νερό για να διακρίνουν τα διάφορα συστατικά, συζήτησαν για τα οφέλη από τα δάση και τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν, έφτιαξαν ταιστρα για τα πουλιά που επισκέπτονται την αυλή του σχολείου τους, έκαναν πολ-

λές κατασκευές με υλικά από το δάσος, τις οποίες στη συνέχεια παρουσίασαν σε γονείς και φίλους, στις εκδηλώσεις του Νηπιαγωγείου κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς.

Στην αξιολόγηση της υλοποίησης του προγράμματος οι τρεις νηπιαγωγοί αναφέρουν:

«Τα παιδιά έμαθαν, στο μέτρο των δυνατοτήτων του καθενός, να πειραματίζονται, να ψάχνουν, να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες, να δημιουργούν. Εμπλούτισαν το λεξιλόγιό τους, έμαθαν να παρατηρούν, να συγκρίνουν, να κατατάσσουν, να ομαδοποιούν, να απαριθμούν, να ταξινομούν.

Επιτύχαμε να μάθουν τα παιδιά να συνεργάζονται μεταξύ τους και να επικοινωνούν για την επίτευξη κοινών στόχων, καθώς επίσης και να αναπτύσσουν κριτική σκέψη.

Το μεγαλύτερο, ίσως, επίτευγμα ήταν ότι τα παιδιά κατάλαβαν τη σπουδαιότητα του δάσους για την ίδια τους τη ζωή και απέκτησαν αίσθημα οικολογικής ευθύνης και συνειδησης».

Η Συντονιστική Επιτροπή του Δικτύου συγχαίρει θερμά την Περιβαλλοντική Ομάδα του Νηπιαγωγείου Πατρίδας και εύχεται η επίτευξη των παιδαγωγικών στόχων του προγράμματος να φέρει τους καρπούς της ευαισθητοποίησης, για πολλά χρόνια, στη ζωή των μικρών μας φίλων.

Αλίκη Βαβούρη
Σταυρούλα Αλεξανδροπούλου
Πάνος Μαθιουδάκης

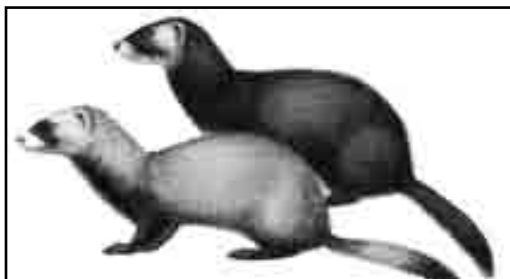
*Ζώα και φυτά του δάσους, όπως τα «δημιούργησαν»
τα νήπια του Νηπιαγωγείου Πατρίδας*

Το «Μαθαίνω για τα Δάση» χρηματοδοτήθηκε το 2003/4 από το Υ.Π.Ε.Χ.Ω.Δ.Ε. στο πλαίσιο του Προγράμματος «Προστασία του Περιβάλλοντος και Βιώσιμη Ανάπτυξη».

Βρωμοκούναβα κατά αγριοκούνελων στη Λήμνο

Denis Ovenden

Στο πάνω μέρος της εικόνας το Βρωμοκούναβο (*Mustela putorius*). Μήκος σώματος 32-44 εκ., μήκος ουράς 13-18 εκ.

Πριν λίγο καιρό διαβάσαμε στις εφημερίδες την εξής ειδηση:

«Νυφίτσες κατά αγριοκούνελων»

Συνδυασμένες προσπάθειες προκειμένου να «παταχθούν» τα αγριοκούνελα, που προκαλούν μεγάλες ζημιές στη Λήμνο, αποφάσισε το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Όπως είναι γνωστό, φέτος στο νησί παρατηρήθηκε εκρηκτική αύξηση του πληθυσμού των αγριοκούνελων, με αποτέλεσμα να ακολουθήσουν μεγάλες καταστροφές στις καλλιέργειες.

Σε σύσκεψη που πραγματοποιήθηκε χθες στο υπουργείο υπό την εποπτεία του υφυπουργού κ. Αλέξανδρου Κοντού και με τη συμμετοχή του γενικού γραμματέα κ. Χρήστου Αυγουλά, πολιτικών παραγόντων του νησιού, επιστημόνων και υπηρεσιακών, ζητήθηκε η λήψη μέτρων με στόχο τη μείωση του πληθυσμού των αγριοκούνελων, που γεννούν 3-7 φορές τον χρόνο από 3-12 μικρά. Συγκεκριμένα αποφασίσθηκε η εισαγωγή στείρων ατόμων του είδους *Mustella putorius* (κοινώς νυφίτσες) οι οποίες θα χρησιμοποιηθούν από τους κυνηγούς ως θηρευτές των αγριοκούνελων. Παράλληλα, με νομοθετική ρύθμιση, θα επιτραπεί στο συγκεκριμένο μέρος του νησιού, τη βορειοανατολική Λήμνο, το κυνήγι για το συγκεκριμένο είδος ζώου, υπό την εποπτεία της δασικής αρχής, με κάθε μέσο, εκτός από τη χρήση χημικών και δηλητηριωδών ουσιών. Εξ' άλλου, θα πραγματοποιηθούν συστηματικές παγιδεύσεις και καταστροφή των φωλιών των αγριοκούνελων, ώστε να σταματήσει ο πολλαπλασιασμός τους, που σύμφωνα με τους επιστήμονες διευκολύνθηκε από τις ευνοϊκές κλιματολογικές συνθήκες.

Άμεσα στη Λήμνο θα πραγματοποιηθεί ημερίδα, ώστε να ενημερωθεί ο πληθυσμός του νησιού και ενδιαφερόμενοι τοπικοί φορείς και να συμμετάσχουν στην προσπάθεια. Οι αγρότες της περιοχής έχουν ζητήσει πολλές φορές τη συγκρότηση «εκτελεστικού αποσπάσματος» καθώς έχουν υποστεί μεγάλες καταστροφές.

Εμείς, ως οικολογική-περιβαλλοντική οργάνωση, έχουμε να παρατηρήσουμε τα εξής:

α) Το περί ου ο λόγος είδος, δεν λέγεται Νυφίτσα αλλά Βρωμοκούναβο (βλέπε Κόκκινο βιβλίο των απειλούμενων σπονδυλοζώων της Ελλάδας).

β) Το είδος αυτό (*Mustella putorius*) δεν υπήρχε ποτέ στο Αιγαίο. Η εξαπλώσή του στη χώρα μας είναι οριακή και περιορίζεται σε παραμεθόρια βουνά της Β. Ελλάδας.

γ) Το Αγριοκούνελο δεν υπήρχε ανέκαθεν στη Λήμνο. Είναι ζώο τη δυτικής Μεσογείου και όπου υπάρχει στην Ελλάδα σήμερα, προέρχεται από πληθυσμούς που εισήχθησαν πριν από πολλά χρόνια ή από ήμερα κουνέλια. Επομένως, είναι είδος ξενικό και εισαχθέν για την ελληνική πανίδα.

δ) Η εισαγωγή από παλιά του Αγριοκούνελο στη Λήμνο είχε τα καταστροφικά αποτελέσματα που βλέπουμε σήμερα. Τώρα ερχόμαστε να εισαγάγουμε ένα άλλο ξενικό είδος, χωρίς καμιά μελέτη για τις συνέπειες στο μέλλον.

ε) Αντί για τη συνεργασία με κάποιο Πανεπιστήμιο ή με τις Περιβαλλοντικές Οργανώσεις το υπουργείο επέλεξε τη συνεργασία με τους κυνηγούς, χρίζοντας τους σε ειδήμονες επί του θέματος.

στ) Μας λένε ότι τα βρωμοκούναβα που θα εισαχθούν στη Λήμνο θα είναι στείρωμένα. Ποια εγγύηση υπάρχει γι' αυτό; Πόσα θα είναι σε αριθμό αυτά τα ζώα για να «παταχθούν» τα αγριοκούνελα;

Αυτές είναι οι απορίες αλλά και οι ερωτήσεις μας προ τους αρμόδιους του Υπουργείου Γεωργίας. Επιπλέον θα είχαμε να προτείνουμε μια άλλη πιθανή λύση: να φέρουν στο νησί λαγωνικές από την Κρήτη, σκυλιά που ως γνωστόν είναι ειδικά στο να κυνηγούν και να συλλαμβάνουν τους λαγούς και τα κουνέλια.

Το Αγριοκούνελο (*Oryctolagus cuniculus*) είναι μικρότερο από το λαγό. Μήκος 35-45 εκ.

Denis Ovenden

Νέο είδος караβίδας στο σπήλαιο Μααρά της Δράμας

Μπροστά σε ένα πολύ σημαντικό εύρημα για τα ελληνικά υπόγεια νερά, που δεν έχει καταγραφεί πουθενά αλλού στον κόσμο, βρίσκονται Έλληνες ειδικοί επιστήμονες μετά την ανακάλυψη μιας πετροκαραβίδας, βαθιά στο εσωτερικό του σπηλαίου Μααρά, στις Πηγές του Αγγίτη της Δράμας.

Η ανακάλυψη της караβίδας αυτής, που τρέφεται και ζει στα υπόγεια νερά του Αγγίτη ποταμού, έχει προκαλέσει το ενδιαφέρον επιστημόνων από την Ιαπωνία, τη Βρετανία, τη Σλοβενία, τις ΗΠΑ και άλλες χώρες, οι οποίοι ασχολούνται με την ιχθυοπανίδα των γλυκών νερών και τη σπηλαιολογία, ενώ νέες ερευνητικές αποστολές σχεδιάζονται προκειμένου να λύσουν το μυστήριο της γαλάζιας πετροκαραβίδας.

Το σπήλαιο Πηγών Αγγίτη ή Μααρά της Δράμας βρίσκεται στους νότιους πρόποδες του όρους Φαλακρό και είναι από τα λίγα σπήλαια στην Ελλάδα που διασχίζονται από ποταμό.

Στοές 10 χλμ.

Το τμήμα του σπηλαίου που έχει εξερευνηθεί μέχρι σήμερα φθάνει τα 7.800 μέτρα από την είσοδο και περιλαμβάνει 10.200 μ. στοών. Είναι το δεύτερο σε μήκος διαδρομών στην Ελλάδα (πρώτο το σπήλαιο του Διρού με 12.000 μ.). Μια προσπάθεια εξερεύνησης των απάτητων στοών ξεκίνησε το καλοκαίρι του 2002 από ομάδα του Ινστιτούτου Αλιευτικής Έρευνας του ΕΘΙΑΓΕ, σε συνεργασία με το ΑΠΘ, τον ιχθυογεννητικό σταθμό Δράμας και τον Σπηλαιολογικό Ελληνικό Εξερευνητικό Ομίλο, για να καταγράψει την υδρόβια μακροπανίδα με χρηματοδότηση από τη νομαρχία Δράμας.

Κατά τη διάρκεια των αποστολών συλλέχθηκαν δύο είδη ψαριών, η Μπριάνα (*Barbus cyclolepis*) και το Τυλινάρι (*Leuciscus cephalus*) και ένα δεκάποδο καρκινοειδές, η Πετροκαραβίδα (*Austro-potamobius torrentium*). Στη δεύτερη αποστολή οι ερευνητές παρατήρησαν ότι σε μία από τις παγίδες τους, σε

βάθος 2.100 μ. από την είσοδο του σπηλαίου, είχε πιαστεί μία πετροκαραβίδα αλλιώτικη από αυτές που βρίσκονται στον ποταμό Αγγίτη.

«Ήταν, όπως ανέφερε μιλώντας στην «Κ» ο ερευνητής δρ Μ. Κουτράκης, μικρόσωμη και το σημαντικότερο είναι ότι είχε μία χαρακτηριστική γαλαζωπή απόχρωση στο κάτω μέρος των βαδιστικών ποδιών και στις λαβίδες».

Αργότερα πιάστηκε μία ακόμη τέτοια караβίδα στα 7.100 μέτρα, με το ίδιο γαλαζωπό χρώμα, ενώ στην τέταρτη αποστολή εντοπίστηκαν, στο μεγαλύτερο εξερευνηθέν βάθος, 15-20.

«Η εύρεση караβίδων τόσο βαθιά μέσα σε ένα σύστημα σπηλαίων είναι ασυνήθιστη και πιθανά είναι το βαθύτερο σημείο μέχρι σήμερα στην Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική όπου έχουν ποτέ βρεθεί караβίδες» ανέφερε ο κ. Κουτράκης. «Αν αποδειχθεί ότι η караβίδα αυτή είναι σε θέση να ολοκληρώσει τον κύκλο της ζωής της βαθιά μέσα στο σπήλαιο, τότε θα είναι το πρώτο μέλος της οικογένειας *Astacidae* που έχει τέτοια συμπεριφορά», προσθέτει.

Όσον αφορά την Μπριάνα, το βαθύτερο σημείο που βρέθηκε ήταν τα 6.500 μ. από την είσοδο του σπηλαίου, ενώ νεαρά άτομα εντοπίστηκαν μέχρι τα 5.100 μ.

Θανάσης Τσίγγανας
Καθημερινή

Πίττα Εταιρίας και Γενική Συνέλευση

Θα κόψουμε την Πίττα της Εταιρίας αυτή τη φορά στο «σπίτι» μας, στα γραφεία της οδού Νίκης 20, την Τετάρτη, 25 Ιανουαρίου 2006, στις 7 μμ. Θα έχει, πιστεύουμε έναν τόνο πιο φιλικό και θα επιτρέψει στα μέλη να γνωρισθούν καλύτερα μεταξύ τους. Για όσους το θελήσουν, θα ακολουθήσει η συνηθισμένη προβολή slides, επάνω σε θέμα σχετικό με τη φύση.

Η φετινή επαναληπτική Γενική Συνέλευση θα γίνει και πάλι στα γραφεία μας την Τετάρτη, 22 Φεβρουαρίου 2006, στις 5 μμ.

Καλούμε τα μέλη να συμμετάσχουν και στις δυο αυτές εκδηλώσεις.

Ψάχνοντας τα ερπετά της Κω

του Γιώργου Σφήκα

Ο Δημήτρης Παπανδρόπουλος κρατώντας τον φοβερό Ποντικολέοντα.

Την Άνοιξη του 2003, μήνα Απρίλη, βρέθηκα στην Κω μαζί με δύο επίλεκτα μέλη της Εταιρείας μας: τους βιολόγους Φώτη Περναντή και Δημήτρη Παπανδρόπουλο. Στόχος μας να μελετήσουμε την πανίδα και τη χλωρίδα του μικρού υγροτόπου Ψαλίδι, συντάσσοντας έναν κατάλογο για λογαριασμό του Δήμου Κω, στα πλαίσια μιας ευρύτερης μελέτης για τη ρύθμιση των υδάτων του υγροτόπου κατά τους καλοκαιρινούς μήνες.

Στη διάρκεια της τριήμερης παραμονής μας στο νησί διαμείναμε στον Ξενώνα του Κέντρου Ενημέρωσης, που βρίσκεται δίπλα στον υγρότοπο. Κάθε πρωί ξεκινούσαμε για το Ψαλίδι και τις γύρω περιοχές και ο καθένας

κατέγραφε ότι έβρισκε. Εγώ τα είδη των φυτών και ο Δημήτρης τα ζώα. Ο Φώτης είχε τον γενικό συντονισμό της μελέτης.

Είναι γνωστό ότι ο φίλος Δημήτρης είναι ένας μανιώδης ερπετολόγος, κατά τη γνώμη μου ο καλύτερος που έχουμε σήμερα στην Ελλάδα. Όχι μόνο γνωρίζει όλα τα είδη των ερπετών και αμφιβίων της Ελληνικής πανίδας, αλλά είναι σε θέση να τα ανακαλύπτει και να τα πιάνει, χωρίς κανένα φόβο ή απέχθεια. Όπως είναι λοιπόν φυσικό, όταν δουλεύει κανείς μαζί του στο πεδίο, υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να δει και να φωτογραφίσει πολλά και σπάνια ερπετά και αμφίβια, που εάν πήγαινε μόνος του, ίσως δεν θα τα έβλεπε.

Ένα πρωινό και ενώ κάναμε το γύρο του υγροτόπου, μου λέει ο Δημήτρης: «Βρε Γιώργο εκεί απέναντι, εκεί απέναντι στον τοίχο με τα κόκκινα τούβλα, είδα

Τα όργανα αναπαραγωγής του αρσενικού *Τυφλίτη*.

Η χαριτωμένη σαυρίτσα *Ophisops elegans*.

χθες ένα φίδι. Πάμε να δούμε αν είναι ακόμα εκεί;» «Και δεν πάμε», του απαντώ. Ξεκινάμε και φτάνουμε δίπλα στον τοίχο που τον χώριζε από τον δρόμο ένα ψηλό συρματοπλεγμά. Ο Δημήτρης έριξε μιά ματιά και μου λέει: «Να το, το βλέπω, είναι εκεί, ανάμεσα στις πέτρες». Κοίταξα κι εγώ και βλέπω ένα μαύρο πράγμα, σαν κομμάτι λάστιχο του ποτίσματος. Αυτό είναι το φίδι; Αυτό. Καλογυμνασμένος καθώς είναι ο Δημήτρης πηδάει εύκολα το φράχτη και βρίσκεται ανάμεσα στο σύρμα και τον τοίχο. Αρχίζει να βγάζει τις πέτρες και να παραμερίζει τα μπάζα, ενώ κάθε τόσο μου έλεγε: «Το βλέπω, να τώρα σφύριξε». Εγώ, ως μη ειδικός, ούτε έβλεπα, ούτε άκουγα τίποτα.

Τελικά, ύστερα από προσπάθεια που κράτησε γύρω στα δεκαπέντε λεπτά, ο Δημήτρης έφθασε στο φίδι που αδυνατούσε να ξεφύγει, το έπιασε από το σβέρκο και άρχισε να το

τραβάει έξω. Διαπιστώσαμε ότι επρόκειτο για έναν Μαύρο έφιο (*Coluber jugularis*) που το μήκος του έφθανε γύρω στα 1.95μ., ψηλότερο από τον ίδιο. Πρόκειται για εντελώς ακίνδυνο πλάσμα που δεν έχει δηλητήριο και τρέφεται με ποντίκια, γι' αυτό και οι ντόπιοι το λένε Ποντικολέοντα. Είναι ασιατικό είδος το οποίο μπορεί κανείς να το δει στη χώρα μας, σε λίγα μόνο από τα Δωδεκάνησα.

Το πρόβλημα τώρα ήταν πως θα πηδούσε ο Δημήτρης το συρμάτινο φράχτη κρατώντας και το φίδι στο ένα χέρι. Μου λέει: «Δεν το κρατάς εσύ ώσπου να βγω;» Του απαντώ: «Όλα κι όλα Δημητράκη μου. Δεν λέω ότι το φοβάμαι αλλά δεν μπορώ και να το πιάσω!» Τότε αυτός δίνει μιά σαν αίλουρος και καταφέρνει να πηδήσει συρματοπλεγμα ενάμιση μέτρο ύψος με το φίδι στο χέρι.

Η συνέχεια ήταν να πάμε το φίδι στο Κέντρο Ενημέρωσης, να το δείξουμε και στον Φώτη καθώς και στην κοπέλα που εργάζεται εκεί και να το επιστρέψουμε στον υγρότοπο.

Την τελευταία μέρα πριν από την αναχώρησή μας κάναμε μιά βόλτα και στον υγρότοπο (Αλυκή) του Τιγκακίου. Εκεί ο Δημήτρης άρχισε να ψάχνει και πάλι για φίδια και στάθηκε, όπως πάντα, τυχερός. Μέσα από ένα πυκνό βούρλο ξετρύπωσε έναν Τυφλίτη

Ο Δημήτρης και ο Φώτης επιδεικνύουν το μήκος του φιδιού.

(*Ophisaurus arodus*), μιά άποδη σαύρα που μοιάζει με φίδι και μπορεί να φτάσει πάνω από 1 μ. Τον πιάνει, που λέτε, και αυτόν από το σβέρκο και τον σηκώνει. Ο Τυφλίτης, βέβαιος οτι ήρθε το τέλος του, έπαθε ακράτεια και άρχισε να κάνει κακά του. Ύστερα φάνηκαν στην κοιλιά του, κάτω από τη μέση, δύο ροζ «εξαρτήματα» που έμοιαζαν με ποδαράκια. «Τι είναι αυτά;» ρωτώ τον Δημήτρη και αυτός μου απαντά: «Είναι αρσενικό. Είναι τα όργανα αναπαραγωγής». Έτσι ανακάλυψα ότι οι αρσενικοί τυφλίτες έχουν διπλό όργανο.

Αφού φωτογραφίσαμε τον Τυφλίτη, τον αφήσαμε ελεύθερο

και λίγο πιο πέρα, πάνω σε μιά θίνα σκεπασμένη με φυτά της άμμου, βρήκαμε μιά χαριτωμένη μικρή σαυρίτσα που λέγεται Οφίσωψ (*Ophisops elegans*). Το είδος αυτό, ζει σε περιοχές της βόρειας Ελλάδας και στο Ανατολικό Αιγαίο. Εκτός της χώρας μας υπάρχει στην Τουρκία, τη Μέση Ανατολή και τη βόρεια Αφρική.

Με λύπη μου αναχώρησα το βράδυ για τον Πειραιά γιατί, το να είσαι μαζί με τον Δημήτρη και τον Φώτη, δεν είναι μόνο μιά ευχάριστη ευκαιρία για παρέα. Είναι και ένα σχολείο για γνώση.

Θα θέλαμε να σας ενημερώσουμε ότι οι συνδρομές, δωρεές και διάφορες καταθέσεις προς την Εταιρία μας θα πρέπει να γίνονται στον εξής λογαριασμό της ALPHA BANK: **120-00-2002-011678**

Επίσης σας υπενθυμίζουμε ότι για όποια δήποτε κατάθεσή σας θα πρέπει να αναφέρεται στην τράπεζα η επωνυμία του καταθέτη και ο λόγος της κατάθεσης (π.χ. συνδρομή).

Ένα δέντρο μια φορά μες στην πράσινη γωνιά

Την 1η Οκτωβρίου, με το ξεκίνημα της νέας εκπαιδευτικής χρονιάς, η Εταιρία μας, υποδέχθηκε παιδιά, νέους και εκπαιδευτικούς, σε μια μεγάλη υπαίθρια εκδήλωση.

Η εκδήλωση, «Ένα δέντρο μια φορά μες στην πράσινη γωνιά», η οποία τέθηκε υπό την αιγίδα του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα, στον πεζόδρομο δίπλα στον αρχαιολογικό χώρο του Κεραμεικού, που ευγενικά μας παραχωρήθηκε από το Υπουργείο Πολιτισμού. Χορηγός ήταν η «Σειρά ALPHA 1|2|3 για παιδιά, εφήβους και νέους» της ALPHA BANK.

Στόχος της εκδήλωσης ήταν να διεγερθεί το ενδιαφέρον για τη φύση και το περιβάλλον. Να επικοινωνήσουν παιδιά και νέοι από διάφορες περιοχές της Ελλάδας και μέσα από την ομαδικότητα και τη συνεργασία να προβάλλουν την αξία της θετικής στάσης απέναντι σε καθημερινά προβλήματα.

Δυστυχώς, λόγω του καιρού -ήταν βροχερός εκείνο το Σαββατοκύριακο- είχαμε κάποιες ακυρώσεις ομάδων. Τελικά, 149 παιδιά και νέοι με κέφι και ενθουσιασμό και με την επίβλεψη των εκπαιδευτικών τους, έλαβαν μέρος στο διαγωνισμό κατασκευής «δέντρων», με υλικά που είχαν φέρει και συμμετείχαν σε διάφορα δρώμενα. Ανάμεσά τους και οι «Νέοι Δημοσιογράφοι» του 1^{ου} Γυμνασίου Παλαιού Φαλήρου, οι οποίοι «κάλυψαν» δημοσιογραφικά την Εκδήλωση, παίρνοντας συνεντεύξεις και φωτογραφίζοντας τα έργα των νεαρών δημιουργών. Συμμετείχαν ακόμη αρκετοί ενήλικοι (εκπαιδευτικοί, γονείς και συνοδοί).

Η βροχή μας ανάγκασε να επισπεύσουμε την εκδήλωση. Όμως δεν θα ξεχάσουμε το κέφι των παιδιών, τα γεμάτα φως μάτια τους καθώς έφτιαχναν τα «δέντρα τους», και την επιμονή τους να συνεχίσουν να ζωγραφίζουν και να γράφουν μηνύματα για το περιβάλλον στα ειδικά «πανώ», ακόμα και όταν άρχισε να ψιλοβρέχει.

Τα σχολεία και οι μαθητές ατομικά, πήραν αναμνηστικά δώρα για τη συμμετοχή τους. Βραβεύτηκαν τρία «δέντρα», για την αισθητική και την πρωτοτυπία τους και για τα μηνύματα που τα παιδιά θέλησαν να περάσουν μέσα από αυτές τις κατασκευές. Ένα «δέντρο» βραβεύτηκε τόσο για την πρωτοτυπία του και το αισθητικό του αποτέλεσμα όσο και γιατί ήταν προϊόν επικοινωνίας και συνεργασίας τριών σχολείων. Τα βραβεία ήταν ψηφιακές μηχανές που πιστεύουμε ότι θα βοηθήσουν τους δασκάλους και τους μαθητές να αποτυπώσουν και

να διατηρήσουν εικόνες από τη φύση.

Τα βραβευμένα «δέντρα» είναι:

- Του Δημοτικού Σχολείου Χιλιομοδίου, από «άχρηστα» υλικά, πλαστικά μπουκάλια, τενεκεδάκια και χαρτί.
- Του 7^{ου} Δημοτικού Σχολείου Δάφνης, από ανακυκλωμένο χαρτί και canson.
- Του 3^{ου} Γυμνασίου Αμαρουσίου, από χαρτόνι και κολλάζ διαφόρων φυσικών υλικών.
- Των 13^{ου} Δημοτικού Σχολείου Κερατσινίου, 21^{ου} Δημοτικού Σχολείου Κερατσινίου και Ειδικού Σχολείου ΕΕΕΕΚ Αργολίδας, από χαλκό, χαρτί και κορδέλλες.

Θα προσπαθήσουμε να επαναλάβουμε μια παρόμοια εκδήλωση την επόμενη χρονιά. Για να δώσουμε την ευκαιρία στα παιδιά να εκφραστούν, να επικοινωνήσουν, να στείλουν μηνύματα ελπίδας, αλλά και να διεκδικήσουν το δικαίωμά τους σε ένα καλύτερο αύριο.

**Μ. Ρουσομουστακάκη
Α. Βαβούρη**

13^ο και 2^ο Δημ. Σχ. Κερατσινίου & Ε.Ε.Ε.Κ. Αργολίδας

3^ο Γυμνάσιο Αμαρουσίου

1^ο Δημοτικό Σχολείο Ελευσίνας κατά την προετοιμασία

Παιδικό Χωριό SOS

7^ο Δημοτικό Σχολείο Δάφνης

Δημοτικό Σχολείο Χιλιοδίου

Δημοτικό Σχολείο Χιλιοδίου κατά την προστασία

Χορευτική ομάδα 13^{ου} και 21^{ου} Δημ. Σχ. Κερατάνιου

Πρόγραμμα Εκδρομών

- Παρασκ.- Κυριακή
6-8 Ιανουαρίου **Υγρότοποι της Πελοποννήσου.** Γάλοβα, Κοτύχι-Στροφυλιά, Αίγιο. (ανάλογα με τις συνθήκες) Παλάτι του Νέστορα, Κάστρο της Πύλου.
Αρχηγός: **Μαρτίνος Γκαίλιχ**
- Σάββατο
28 Ιανουαρίου **Θέατρο Αιγείρας - Αιγές, Μοναστήρι Αγίου Γεωργίου Ζάχολης.**
Αρχαίο Θέατρο Αιγείρας, Εβροστίνα, Άγιος Γεώργιος Ζάχολης.
Αρχηγός: **Δημήτρης Βαβούρης**
- Σάββατο
18 Φεβρουαρίου **Το Φαράγγι της Αγάλης, Εύβοια.** Δυτικοί πρόποδες της Δίρφης.
Περπάτημα μέχρι 3 ώρες. Φαγητό στις ταβέρνες της περιοχής.
Αρχηγός: **Δημήτρης Βαβούρης**
- Σάββατο
11 Μαρτίου **Σχινιάς - Μαραθώνας.** Ιστορική οικολογική εκδρομή.
Αρχηγός: **Γιώργος Σφήκας**
- Σάββατο -Κυριακή
8-9 Απριλίου **Βόρεια Εύβοια.** Ροβιές, Καταρράκτες, Δρυμόνα, Όσιος Δαυίδ, Ιαματικά νερά κ.α.
Αρχηγός: **Ντον Μάθιους**, Βοηθός: **Ντίνα Αλεξοπούλου**

ΠΡΟΣΟΧΗ: Για να εξασφαλιζεται η συμμετοχή στις πολυήμερες εκδρομές, η εγγραφή στον κατάλογο συμμετεχόντων (Syrigos Travel: 210-3223000,210-3235500) θα γίνεται με απαραίτητη προϋπόθεση την ταυτόχρονη κατάθεση προκαταβολής .

Πρόγραμμα Ομιλιών - Εκδηλώσεων

Οι ομιλίες γίνονται πάντοτε Δευτέρα βράδυ, στις 7.00 μ.μ., στα γραφεία της ΕΕΠΦ

- 16 Ιανουαρίου **«Medwet: το δίκτυο των υγροτόπων στις Μεσογειακές χώρες και η προστασία του»**, Ομιλητής: **Σπύρος Κουβέλης**
- 25 Ιανουαρίου **Πρωτοχρονιάτικη πίττα μελών και φίλων**
Στα γραφεία της εταιρίας μας στις 7:00 μ.μ.
- 6 Φεβρουαρίου **Ημερίδα για τη βαμβακίαση των πεύκων**, 5:00 μ.μ.
Οργανωτές: **Αγγελική Παπαδοπούλου, Μαρτίνος Γκαίλιχ.**
- Τετάρτη
22 Φεβρουαρίου **Γενική Συνέλευση**
Η ετήσια Γενική Συνέλευση θα γίνει στα γραφεία της εταιρίας στις 5:00 μ.μ.
- 13 Μαρτίου **Τα πουλιά στο Δυτικό Μαίναλο Αρκαδίας**,
Ομιλητής: **Φώτης Παπαχατζής**
- 10 Απριλίου **Περιήγηση στον Ασπροπόταμο (Αχελώο)**
Ομιλητής: **Νίκος Πέτρου**
- 8 Μαΐου **Αυτά είναι φύκια**,
Ομιλήτρια: **Μαρία Ρουσομουστακάκη**

Προς τα μέλη της ΕΕΠΦ

Η Γενική Συνέλευση της 23ης Φεβρουαρίου 2005 ενέκρινε την πρόταση του Δ.Σ. να πληρωθεί, από τους διαθέσιμους πόρους, μέρος του δανείου για την απόκτηση της στέγης, χωρίς επιβάρυνση, ώστε να μειωθούν κατά το δυνατό το χρέος και οι τόκοι. **Παρακαλούμε να βοηθήσετε, με τις δωρεές σας, να πετύχουμε τη μεγαλύτερη δυνατή μείωση του υπολοίπου του δανείου.**

Κάτι άλλο που θα μπορούσατε να κάνετε, είναι **να γράψετε, ως μέλος, έναν τουλάχιστον γνωστό σας**, προσφέροντας του έτσι το Περιοδικό, αλλά και την ικανοποίηση ότι συμμετέχει στην όλη προσπάθεια προστασίας της ελληνικής φύσης. Σας υπενθυμίζουμε ότι διατίθενται στα γραφεία μας τα βιβλία: «**Η Ελληνική χλωρίδα στο μύθο, στην τέχνη, στη λογοτεχνία**» και «**Φυτά σε αρχαία ελληνικά νομίσματα**» του Έλμουτ Μπάουμαν, «**Τα Πουλιά του Αμβρακικού**» και «**Τα Ψάρια του Αμβρακικού**» του Φ.Περγαντή, καθώς και η νέα μας έκδοση «**Οι προστατευόμενες περιοχές Natura 2000 στην Ελλάδα**» του Γιώργου Σφήκα.

Από το Διοικητικό Συμβούλιο

ΝΕΑ ΜΕΛΗ

Αν ευχαριστηθήκατε διαβάζοντας το Περιοδικό μας και θέλετε να βοηθήσετε την Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης στο έργο της, γίνετε σήμερα μέλος ή γράψτε κάποιον γνωστό σας, συμπληρώνοντας την παρακάτω αίτηση και στέλνοντάς την στα γραφεία μας, μαζί με τη συνδρομή. Αν καταθέσετε χρήματα στον λογαριασμό μας, μην ξεχάσετε να μας ειδοποιήσετε στο 210 3224944.

Η συνδρομή για το 2005 είναι: Τακτικό μέλος 30 ΕΥΡΩ, Νέος (έως 24 ετών) 15 ΕΥΡΩ,
Αρωγό μέλος (οργανισμός, επιχείρηση) 60 ΕΥΡΩ Μέλος εξωτερικού 40 ΕΥΡΩ

Θέλω να εγγραφώ μέλος της Ελληνικής Εταιρίας Προστασίας της Φύσης

Τακτικό μέλος Νέος (έως 24 ετών) Μέλος εξωτερικού Αρωγό μέλος

Όνομα: Επώνυμο:

Επάγγελμα / Ιδιότητα:

Διεύθυνση:

Τ.Κ.: Πόλη: Χώρα:

Τηλέφωνο κατοικίας: Τηλέφωνο εργασίας:

Fax: E-mail:

Σας στέλνω τη συνδρομή μου με:

Κατάθεση στον λογαριασμό 120-00-2002-011678 της ALPHA BANK (Πίστωσης)

Παρακαλούμε να μας ειδοποιείτε οπωσδήποτε για την κατάθεση, από τηλεφώνου (210 322 4944) ή με fax (210 322 5285), άλλως είναι αδύνατη η αναγνώριση και πίστωση του καταθέτη.

Τραπεζική επιταγή Ταχυδρομική επιταγή Πιστωτική κάρτα VISA DINERS

Όνομα κατόχου κάρτας:

Αριθμός κάρτας:

Ημερομηνία λήξης:

Υπογραφή:

ΠΑΛΙΑ ΜΕΛΗ

Μπορείτε και σεις να εξοφλήσετε τη συνδρομή σας για το 2005 με έναν απο τους παραπάνω τρόπους, χρησιμοποιώντας το ίδιο έντυπο, σημειώνοντας ότι είσαστε παλαιό μέλος και δίνοντας νέα στοιχεία σας (π.χ. διεύθυνση ή αριθμό τηλεφώνου) αν κάτι έχει αλλάξει.

ΔΩΡΕΕΣ

Δεχόμαστε ευχαρίστως δωρεές που ενισχύουν τις διάφορες δραστηριότητες της ΕΕΠΦ και, ειδικά φέτος, για την απόκτηση στέγης.

Μπορείτε να καταθέσετε τη δωρεά σας στον λογαριασμό 120-00-2002-011678 στην ALPHA BANK, **ειδοποιώντας μας**, ή να μας τη στείλετε με όποιο τρόπο επιθυμείτε. Σε κάθε περίπτωση θα σας δοθεί το νόμιμο παραστατικό, για φορολογική χρήση. Υπενθυμίζουμε ότι για κάθε φορολογούμενο μπορεί να εκπέσει πλέον κάθε χρόνο από το φορολογητέο του εισόδημα σύνολο δωρεών μέχρι 2950 ΕΥΡΩ.

Μεταξύ Σεπτεμβρίου και Οκτωβρίου είχαμε λάβει τις παρακάτω δωρεές για τους σκοπούς της ΕΕΠΦ:

Μυρτώ Απέργη	100	Κος & κα Καλλονά	100
Δημήτριος Ματζούνης	300	Γιώργος Σφήκας	75

Διάφορες μικρότερες δωρεές έδωσαν οι: Ε. Δούκας, Σπύρος Πετρολέκας, Δ. Γραμματικόπουλος, Κ. Παυλόφ, Κωνσταντίνος Φιλίππου, Νικόλαος Νέζης, Ηλίας Νικολαΐδης, Μ. Τσολακίδη, Αλέξανδρος Μονοκάνδουλος, Δημήτρης Τζοβάνης, Δ. Κτισόπουλος, Ε. Τσάμης, Π. Ξυδιάς, Ε. Παπαδάκου, Μ. Φιλιππάτου, Α. Τσεκούρας, 26^ο Δημοτικό Σχολείο Ιλίου, Ν. Πουλάκης, Γ. Κοτρώνης.

Ευχαριστούμε θερμά τους δωρητές

Προσοχή: ο λογαριασμός της εταιρίας μας στην ALPHA BANK έχει αλλάξει και είναι ο εξής: 120-00-2002-011678

ΕΝΤΥΠΟ
ΚΛΕΙΣΤΟ
ΑΡ. ΑΔΕΙΑΣ
1164/97
Κ.Ε.Μ.Π.Α.

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ ΤΕΛΟΣ
Τεκ. Γραφείο Κ.Ε.Μ.Π.Α. Αριθμός Δέσας 2126

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ**
Νίκης 20, 105 57 Αθήνα

Σάμος 2005, Χωρίς οχόλια

Μυρτώ Αιτέρη